

กลุ่มที่ 4 ระยะเวลาและอายุความ

1. ระยะเวลา (PERIODS OF TIME) (มาตรา 156-162)

ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเรื่องระยะเวลา

มาตรา 156-162 เป็นหลักทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการกำหนดนับระยะเวลาทั้งปวง เว้นแต่กรณีจะต้องด้วยข้อยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 156 ระยะเวลาเป็นลักษณะหนึ่งต่างหากจากนิติกรรม ระยะเวลามิใช่นิติกรรม แต่ระยะเวลามีความสำคัญยิ่งสำหรับนิติกรรม โดยเฉพาะนิติกรรมที่มีเงื่อนไข ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่าระยะเวลาอันกำหนดไว้ในนิติกรรมนั้น ๆ ครบกำหนดหรือสิ้นสุดลงแล้วหรือยัง ระยะเวลาอันปกคิเป็นสังเนอน แต่การกำหนดระยะเวลาอาจไม่แน่นอน นอกจากนั้น การคำนวณนับระยะเวลาของบุคคลอาจไม่ตรงกัน เมื่อไม่มีกฎหมายอื่นบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เพื่อจัดปัญหาดังกล่าว จึงต้องนำหลักทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการกำหนดนับระยะเวลาในลักษณะนี้ (มาตรา 156-162) มาใช้บังคับ

หัวข้อที่ 1 ความหมายและวิธีการกำหนดนับระยะเวลา (มาตรา 156, 157 วรรคแรก และ 162)

ความหมายของระยะเวลา

ระยะเวลา หมายถึง ช่วงความยาวของเวลา ซึ่งอาจกำหนดจำนวนเป็นนาที ชั่วโมง วัน สัปดาห์ เดือน หรือปี ก็ได้ เช่น การพูดโทรศัพท์ทางไกลภายในหรือต่างประเทศ มีการกำหนดอัตราค่าพูดโทรศัพท์ที่ไว้เป็นนาที ฯลฯ การเช่าเรือ การเช่ารถจักรยาน มักกำหนดเป็นรายชั่วโมง การเช่ารถยนต์ไปขับ มักกำหนดเป็นรายวัน, การกู้ยืมเงิน อาจกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ไว้เป็นสัปดาห์ เดือน หรือปี ก็สุดแล้วแต่จะตกลงกัน ฯลฯ สำหรับระยะเวลาในเรื่องอายุความนั้น กฎหมายได้กำหนดระยะเวลาไว้เป็นปี (ดูมาตรา 164-168)

วิธีการกำหนดนับระยะเวลา

มาตรา 156 “วิธีการกำหนดนับระยะเวลาทั้งปวง ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งลักษณะนี้ เว้นแต่จะมีกำหนดไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายหรือกฎข้อบังคับ โดยคำสั่งศาล หรือโดยนิติกรรม”

หลักทั่วไป วิธีการกำหนดนับระยะเวลาตาม ป.พ.พ.ลักษณะนี้ใช้บังคับแก่การนับระยะเวลาในกิจการต่าง ๆ ทุกเรื่อง (แม้ถึงว่ากิจการนั้น ๆ จะมีใช้นิติกรรมก็ตาม) เช่น การนับระยะเวลาเกี่ยวกับนิติกรรมในรูปต่าง ๆ รวมทั้งการบอกล้างหรือให้สัตยาบันโมฆียกรรม, การนับระยะเวลาของอายุความ, การนับระยะเวลาในการพิจารณาคดีแพ่ง ตาม ป.วิ.พ. และการนับระยะเวลาในการพิจารณาคดีอาญา ตาม ป.วิ.อ. (เช่นการนับอายุความฟ้องร้องคดีอาญา, การนับระยะเวลาในการอุทธรณ์หรือฎีกา), การนับอายุข้าราชการที่เกษียณอายุ ตาม พ.ร.บ.บำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 มาตรา 19 ฯลฯ

ข้อยกเว้น หลักทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการกำหนดนับระยะเวลาดังกล่าวไม่ใช้บังคับ หากมีการกำหนดไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมาย กฎข้อบังคับ โดยคำสั่งศาล หรือโดยนิติกรรม

แสดงว่า หากกรณีต้องด้วยข้อยกเว้นประการหนึ่งประการใดดังกล่าวแล้ว จะนำวิธีการกำหนดนับระยะเวลาตาม ป.พ.พ. อันเป็นหลักทั่วไปมาใช้มิได้ เช่น

(1) มีการกำหนดระยะเวลาเป็นประการอื่นโดยกฎหมาย เช่น ปอ.มาตรา 21 บัญญัติว่า “ในการกำหนดระยะเวลาจำคุก ให้นับวันเริ่มจำคุกรวมคำนวณเข้าด้วย และให้นับเป็นหนึ่งวันเต็มโดยไม่ต้องคำนึงถึงจำนวนชั่วโมง” ดังนั้น แม้เริ่มถูกจำคุกเวลาบ่ายก็ให้นับเป็น 1 วันเต็ม จะนำหลักทั่วไปตามมาตรา 158 ซึ่งมีให้นับวันแรกมาคำนวณเข้าด้วยมาใช้บังคับไม่ได้

(2) มีการกำหนดระยะเวลาเป็นประการอื่นโดยกฎบังคับ เช่น กฎข้อบังคับของการรถไฟกำหนดระยะเวลาสำหรับผู้ซื้อตั๋วโดยสารรถไฟประเภทไป-กลับ กำหนดให้นับวันไปและวันกลับรวมเข้าด้วย จะนำหลักทั่วไปตามมาตรา 158 มาใช้บังคับมิได้⁽¹⁾

(3) มีการกำหนดระยะเวลาเป็นประการอื่นโดยคำสั่งศาล เช่น ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้นับแต่วันที่มีคำสั่งหรือคำพิพากษา ก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาล จะนำหลักทั่วไปในมาตรา 158 มาใช้บังคับไม่ได้

(1) สักดิ์ อภางค์ชาล, การเขียน ป.พ.พ. บัญชีระยะเวลาและอายุความ (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จักรกลินทางที่ 2524), หน้า

(4) มีการกำหนดระยะเวลาเป็นประการอื่นโดยนิติกรรม โดยที่กฎหมายเคารพเจตนาของบุคคลผู้เข้าร่วมทำนิติกรรม คู่กรณีแห่งนิติกรรมอาจตกลงกำหนดนับระยะเวลาแห่งนิติกรรมนั้น ๆ เป็นพิเศษก็ได้ ในเมื่อไม่ขัดหลักทั่วไปในมาตรา 113 และหลักทั่วไปในการนับระยะเวลาที่มีใช้กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตามมาตรา 114 คู่กรณีจึงอาจตกลงกันในสัญญาคู่เงินว่าให้นับวันที่ทำสัญญารวมเข้าด้วย ดังนี้กำหนดเวลาชำระหนี้จึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ทำสัญญาได้ทันที จึงไม่อาจนำมาตรา 158 อันเป็นหลักทั่วไปมาใช้บังคับได้

จากหลักทั่วไปและข้อยกเว้นตามมาตรา 156 แสดงว่า ระยะเวลาตามที่บัญญัติไว้ในป.พ.พ.ลักษณะนี้มีใช้บังคับเด็ดขาด แต่จะใช้บังคับต่อเมื่อไม่มีกฎหมาย กฎข้อบังคับ คำสั่งศาลหรือนิติกรรมกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น (คำพิพากษาฎีกาที่ 691/2481)

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วกฎหมาย (มาตรา 157 วรรคแรก) ให้คำนวณระยะเวลาเป็นวัน ดังนั้นเศษของวันจึงนับเป็น 1 วันมิได้ เว้นแต่คู่กรณีจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น อาจกำหนดเป็นชั่วโมง สัปดาห์ เดือน หรือปี ก็ย่อมทำได้ ตามความเหมาะสมสำหรับกิจการแต่ละประเภท

อนึ่ง คำว่า “วัน” นั้น หมายความว่า เวลาทำการงานตามปกติ (ดูมาตรา 162) มิใช่วันตามหลักวิชาภูมิศาสตร์ที่ให้วันหมายถึงระยะเวลา 00.00 น. ถึง 24.00 น. ของวันอีกวันหนึ่งรวม 24 ชั่วโมง

มาตรา 162 “ในทางความในทางราชการ และทางการค้าขายนั้น วัน หมายความว่า เวลาทำการงานตามปกติ”

คำว่า “เวลาทำการงานตามปกติ” หมายความว่า เวลาทำการงานตามปกติของกิจการทั้งหลาย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ซึ่งต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป ว่า ช่วงเวลาใดถึงเวลาใดจึงจะนับเป็นวันของกิจการงานประเภทนั้น สำหรับบุคคลที่ทำการงาน ณ สำนักงานหรือมีที่ทำการย่อมมีกำหนดเวลาทำการงานตามปกติ แต่ในกิจการบางอย่างจะมีการทำงานตลอด 24 ชั่วโมง แต่ก็มิได้หมายความว่า จะมีบุคคลทำงานตลอดเวลาโดยที่ไม่มีเวลาและวันหยุดพัก มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนเวลาทำงานเป็นช่วง ๆ เป็นผลัดหรือเป็นกะ เวลาทำการงานตามปกติของบุคคลนั้นย่อมไม่แน่นอน สำหรับบุคคลที่ทำงานส่วนตัวอยู่ที่บ้าน เช่น แม่บ้านส่วนใหญ่ย่อมไม่อาจนับเวลาทำการงานตามปกติที่แน่นอนได้

คำว่า “ในทางความ” หรือวันในทางความ หมายถึงวันอันจะคำนวณนับเกี่ยวกับคดีความ

ที่จะฟ้องร้องต่อศาล หรือได้ฟ้องร้องต่อศาลไว้แล้ว เช่น สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่ มูลละเมิด มีกำหนดอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 448 หากผู้เสียหายจะยื่นฟ้องในวันสุดท้าย ก็ ต้องยื่นต่อศาลก่อนเวลา 16.30 นาฬิกา ซึ่งเป็นเวลาทำการงานตามปกติของศาล⁽¹⁾

คำว่า “ในทางราชการ” หรือวันในทางราชการ หมายถึงวันอันจะคำนวณนับเกี่ยวกับ กิจการที่ทำกับทางราชการ เวลาทำการงานตามปกติของทางราชการ ก็คือเวลาราชการ ซึ่งตาม ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีให้เริ่มตั้งแต่เวลา 8.30 นาฬิกา ถึงเวลา 16.30 นาฬิกา⁽²⁾ บุคคล ที่จะทำกิจการใดเกี่ยวข้องกับทางราชการต้องกระทำในช่วงเวลาดังกล่าว

คำว่า “ในทางค้าขาย” หรือวันในทางค้าขาย หมายถึงวันอันจะคำนวณนับเกี่ยวกับกิจการ ค้าขาย⁽³⁾ หมายรวมถึงธุรกิจทั้งหลายด้วย เวลาทำงานตามปกติไม่แน่นอนย่อมแล้วแต่สถาน ประกอบการแต่ละประเภทจะกำหนด ต้องพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป เช่น เวลาทำงานตามปกติ ของธนาคาร (ซึ่งประกอบธุรกิจการเงิน) อยู่ในช่วงระหว่างเวลา 8.30 นาฬิกาถึง 15.30 นาฬิกา แต่ธุรกิจการค้าบางประเภทอาจทำงานในช่วงเวลา 9.00 นาฬิกาถึง 17.00 นาฬิกา ธุรกิจการค้า งานก่อสร้างทั่ว ๆ ไป มักทำงานในช่วงเวลา 8.00 นาฬิกาถึง 17.00 นาฬิกา การประกอบ ธุรกิจโรงแรม มีการเปิดบริการตลอด 24 ชั่วโมง เป็นต้น

หัวข้อที่ 2 การเริ่มต้นและการยุติแห่งระยะเวลา (มาตรา 157 วรรค 2, 158 และ 159)

การคำนวณหรือการกำหนดนับระยะเวลาที่แน่นอนนั้น ต้องรู้ว่าระยะเวลานั้นเริ่มต้น และยุติลงเมื่อใด ในเรื่องนี้ กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ไว้ โดยแยกพิจารณาออกเป็น 3 กรณี คือ-กรณีนับระยะเวลาเป็นชั่วโมง-กรณีนับระยะเวลาเป็นวัน และกรณีนับระยะเวลาเป็นสัปดาห์ เดือน หรือปี

1. กรณีนับระยะเวลาเป็นชั่วโมง

มาตรา 157 วรรค 2 “ถ้าระยะเวลานับเป็นชั่วโมง ท่านว่าระยะเวลาย่อมเริ่มต้นในทันทีนั้น”

· การเริ่มต้น กรณีนับระยะเวลาเป็นชั่วโมง กฎหมาย (มาตรา 157 วรรค 2) ให้เริ่มต้น นับในทันทีที่ทันทีนั้นเลย ไม่ต้องคำนึงว่ามีเศษมากน้อยกี่นาทีก็ตาม

(1) เรื่องเดิม, หน้า 19.

(2) เรื่องเดิมกับ, หน้า 20

(3) เรื่องเดิมกับ, หน้า 20

เช่น รับจ้างสอนภาษาฝรั่งเศส วันละ 1 ชั่วโมง ตั้งแต่เวลา 11.30 นาฬิกา ถึง 12.30 นาฬิกา ดังนี้ ระยะเวลาเริ่มต้นนับในทันใดเมื่อเวลา 11.30 นาฬิกา

- การยุติ ป.พ.พ.มิได้บัญญัติไว้ จึงให้ถือว่ายุติเมื่อครบจำนวนชั่วโมง กล่าวคือ ครบจำนวนชั่วโมงเมื่อใด ก็ยุติไปเมื่อนั้น เช่น ก. ไปพักผ่อนชายทะเล จึงได้เข้าเรือ ข. มีกำหนด 3 ชั่วโมง เริ่มเข้าเวลา 9.12 นาฬิกา ดังนี้ ระยะเวลาข้อมเริ่มต้นนับในทันใดนั้น คือเวลา 9.12 นาฬิกา และจะสิ้นสุดในเวลา 12.12 นาฬิกา จะปิดเศษนาทีที่ถึงโดยเริ่ม 9.00 นาฬิกา หรือเริ่ม 10.00 นาฬิกาไม่ได้

2. กรณีนับระยะเวลาเป็นวัน

มาตรา 158 “ถ้าระยะเวลานับเป็นวันก็ดี เดือนหรือปีก็ดี ท่านมิให้นับวันแรกแห่งระยะเวลานั้นรวมคำนวณเข้าด้วย เว้นแต่จะเริ่มการในวันนั้นเองตั้งแต่เวลาอันเป็นกำหนดเริ่มทำการงานกันตามประเพณี”

- การเริ่มต้น ถ้าระยะเวลานับเป็นวัน วันแรกไม่นับ แต่ให้นับวันรุ่งขึ้นเป็นหนึ่งวัน เว้นแต่ จะนับวันแรกรวมด้วย ถ้าเริ่มการ (เริ่มทำการงาน) วันนั้นตามประเพณี (ซึ่งต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป)

- การยุติ ป.พ.พ.มิได้บัญญัติไว้ จึงยุติเมื่อครบจำนวนวัน

ตัวอย่าง (1) ในวันที่ 11 มกราคม เวลา 15.30 นาฬิกา ก. ได้ทำสัญญาเช่ารถยนต์ ข. ไปขับมีกำหนด 2 วัน ถ้ามิได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น ระยะเวลาข้อมเริ่มต้นนับหนึ่งตั้งแต่วันที่ 12 มกราคม และจะครบกำหนด 2 วัน ในวันที่ 13 มกราคม ก. จะต้องส่งคืนรถยนต์ให้ ข. ในตอนเย็นของวันที่ 13 ภายในกำหนดเวลาการทำงานตามปกติของกิจการนั้น

(2) ก. ได้รับอนุญาตให้ขนย้ายข้าวเปลือกไปต่างท้องที่มีกำหนด 25 วันนับแต่วันอนุญาต ดังนี้ระยะเวลา 25 วันนั้น ต้องเริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้น ตาม ป.พ.พ.มาตรา 158 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2066/2499)

(3) เจ้าพนักงานประเมินจำเลย ส่งหมายให้โจทก์วันที่ 16 ก.ย. ให้นำบัญชีเอกสารหลักฐานมาแสดงในวันที่ 23 ก.ย. ต้องเริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 17 ก.ย. ตาม ป.พ.พ.มาตรา 158 จึงบอกล่วงหน้าไม่ครบ 7 วันตาม ป.รัชฎากร มาตรา 19, 23 แต่จำเลยเตือนโจทก์และโจทก์ขอเลื่อนเวลาออกไปเกินกำหนด ถือว่าให้เวลาเกิน 7 วันแล้วได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 151/2523)

(4) ก. ทำสัญญาจ้าง ข. ให้ต่อเติมบ้าน ก. โดยจ้างเป็นรายวัน มีกำหนด 12 วัน ถ้า ข. เริ่มมาทำงานตั้งแต่เวลา 8.00 นาฬิกา ของวันที่ 12 พฤศจิกายน ก็ต้องนับวันที่ 12 พฤศจิกายน เป็นวัน

รวมด้วย เพราะถือว่าเวลา 8.00 นาฬิกาเป็นเวลาเริ่มทำงานกันตามประเพณีของงานก่อสร้าง
ทั่ว ๆ ไป

(5) ก.เข้าพักอาศัยในโรงแรมเวลา 20.00 นาฬิกา ระยะเวลาเช่าครบ 1 วัน ในเวลา
12.00 นาฬิกาของวันรุ่งขึ้น เพราะธุรกิจโรงแรมมีประเพณีการนับระยะเวลาระหว่าง 12.00
นาฬิกาถึง 12.00 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้นเป็น 1 วันเต็ม โดยไม่คำนึงถึงเศษชั่วโมง

(6) โจทก์เป็นลูกจ้างประจำของจำเลยตั้งแต่วันที่ 12 ก.ค. 2522 ถึงวันที่ 11 ก.ค. 2523
โดยเริ่มทำงานตั้งแต่วันแรก จึงต้องนับวันแรกแห่งระยะเวลาอันเป็นวันเริ่มทำงานรวมคำนวณ
เข้าด้วยตาม ป.พ.พ.มาตรา 158 โจทก์ทำงานครบ 1 ปีแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 2448/2523)

(7) จำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์เมื่อวันที่ 20 พ.ค. 2518 ดังนั้นการนับระยะเวลา จะ
นับวันที่ 20 พ.ค. 2523 ซึ่งเป็นวันแรกคำนวณเข้าในอายุความ 1 ปีด้วยไม่ได้ เพราะมิได้มีการ
เริ่มอะไรในวันนั้น ต้องนับตั้งแต่วันที่ 21 พ.ค. 2518 โจทก์ฟ้องเมื่อ 20 พ.ค. 2519 อันเป็น
วันสุดท้ายที่จะครบ 1 ปี คดีของโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2499/2524)

ข้อสังเกต เหตุที่ไม่นับวันแรกรวมคำนวณเข้าด้วย เพราะวันแรกแห่งระยะเวลาที่ตกลง
กันนั้น อาจเป็นเวลาใดเวลาหนึ่งซึ่งไม่แน่นอน เพื่อตัดปัญหายุ่งยากในการคำนวณนับ

3. กรณีนับระยะเวลาเป็นสัปดาห์-เดือน-หรือปี

-การเริ่มต้น หลักมาตรา 158 ถ้าระยะเวลานับเป็น...สัปดาห์ เดือน หรือปี วันแรก
ไม่นับแต่ให้นับวันรุ่งขึ้นเป็นหนึ่ง

เว้นแต่ จะนับวันแรกรวมเข้าด้วย ถ้าเริ่มการวันนั้นตามประเพณี

ข้อสังเกต

-การเริ่มต้น เช่นเดียวกับการนับระยะเวลาเป็นวัน

มาตรา 159 “ถ้าระยะเวลานับเป็นสัปดาห์ก็ดี เดือนหรือปีก็ดี ท่านให้คำนวณตามปฏิทิน
ในราชการ

ถ้าระยะเวลามิได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ ก็คือ วันต้นแห่งเดือนหรือปีก็ดี ท่านว่า
ระยะเวลาย่อมสุดสิ้นลงในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งสัปดาห์ เดือนหรือปีสุดท้ายอันเป็นวันตรง
กับวันเริ่มระยะเวลานั้น ถ้าในระแวงเวลานั้นเป็นเดือนหรือปีนั้น ไม่มีวันตรงกันในเดือนสุดท้าย ท่าน
ว่าวันสุดท้ายแห่งเดือน หรือปีนั้นเป็นวันสุดสิ้นระยะเวลา”

-การสุุดสิ้น มาตรา 159 วรรคแรก ถ้าเริ่มนับระยะเวลานับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี (หากกำหนดกันไว้เป็นสัปดาห์ เดือนหรือปี) ต้องนับตามปฏิทินในราชการ และจะสุุดสิ้นในวันสุดท้ายแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี (ทางสุริยคติ) นั้น

การคำนวณตามปฏิทินในราชการ หมายถึง การคำนวณนับระยะเวลาทางสุริยคติซึ่งถือเป็นหลักสากลกล่าวคือ

-ถ้าระยะเวลานับเป็นสัปดาห์ ๆ หนึ่งมี 7 วัน เริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์เป็นต้นไป

-ถ้าระยะเวลาเป็นเดือน เดือนที่ลงท้ายด้วย “คม” จะมี 31 วัน เดือนที่ลงท้ายด้วย “ยน” จะมี 30 วัน เดือนกุมภาพันธ์บางปีมี 29 วัน บางปีมี 28 วัน แต่กฎหมายก็ให้ถือว่าเป็นระยะเวลา 1 เดือนเหมือนกันโดยไม่คำนึงว่ามีกี่วัน⁽¹⁾

-ถ้าระยะเวลาเป็นปี เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคมถึงวันที่ 31 ธันวาคม บางปีมี 365 วัน บางปีมี 366 วัน แต่กฎหมายให้ถือว่าเป็นระยะเวลา 1 ปี เหมือนกันโดยไม่คำนึงว่ามีกี่วัน⁽²⁾

วรรค 2 ถ้ามิได้เริ่มนับระยะเวลาแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี จนสุุดสิ้นในวันก่อนหน้าจะถึงวันเริ่มต้นแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี (ทางสุริยคติ) นั้น แต่ถ้าวันสุดท้ายในเดือน หรือปีไม่มีวันตรงกัน ก็ให้ถือว่าวันสุดท้ายแห่งเดือน หรือปีนั้น เป็นวันสุุดสิ้น

ดังนั้น ถ้าระยะเวลากำหนดนับตั้งแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี กฎหมายให้คำนวณนับตามปฏิทินราชการ นั่นคือ นับจำนวนสัปดาห์ เดือนหรือปี ตามปฏิทินนั่นเอง

ตัวอย่าง มาตรา 159 วรรคแรก

(1) ก. เซาร์ถยนต์ ข. ไปต่างจังหวัด ในวันอาทิตย์ที่ 6 มิถุนายน 2525 เป็นเวลา 1 สัปดาห์ เช่นนี้ระยะเวลาย่อมเริ่มนับตั้งแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ คือวันอาทิตย์ที่ 6 มิถุนายน และระยะเวลา 1 สัปดาห์ ย่อมสิ้นสุดลงในวันเสาร์ที่ 12 มิถุนายน อันเป็นวันสุดท้ายแห่งสัปดาห์

(2) ก. กู้เงิน ข. ไปเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 กำหนดชำระคืนภายใน 1 เดือน เช่นนี้ระยะเวลาย่อมเริ่มนับตั้งแต่วันต้นแห่งเดือน คือ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 และระยะเวลา 1 เดือน ย่อมสิ้นสุดลงในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2525 อันเป็นวันสุดท้ายแห่งเดือน

(1) ประสาน บุญโสภณคดี. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา (กรุงเทพมหานคร : หอก.ป.สัมพันธ์-พาณิชย์, 2524), หน้า 191.

(2) เรื่องเดียวกัน. หน้า 191.

(3) ก. เช่าบ้าน ข. เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2525 กำหนดระยะเวลาเช่า 1 ปี เช่นนี้ ระยะเวลาข้อมเริ่มต้นนับตั้งแต่วันต้นแห่งปี คือวันที่ 1 มกราคม และระยะเวลา 1 ปี ข้อมสุดสิ้นลงภายในวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2525 อันเป็นวันสุดท้ายแห่งปี ซึ่ง ก. จะต้องส่งมอบบ้านเช่าคืน ข.

กรณีถ้าระยะเวลามิได้กำหนดนับแต่วันต้นแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปี ระยะเวลาข้อมสุดสิ้นลงในวันก่อนหน้าจะถึงวันแห่งสัปดาห์ เดือน หรือปีสุดท้ายอันเป็นวันตรงกับวันเริ่มระยะเวลานั้น

ตัวอย่าง มาตรา 159 วรรค 2 (ตอนแรก)

เช่น (1) ก. เช่ารถยนต์ ข. ไปเมื่อวันศุกร์ที่ 12 พฤศจิกายน กำหนดส่งคืนภายใน 1 สัปดาห์ เช่นนี้ ระยะเวลาข้อมเริ่มต้นนับตั้งแต่วันเสาร์ที่ 13 พฤศจิกายน และระยะเวลา 1 สัปดาห์ (7 วัน) ข้อมสุดสิ้นลงในวันศุกร์ที่ 19 พฤศจิกายน ดังนั้น ก. ต้องส่งมอบรถยนต์คืนแก่ ข. ภายในวันศุกร์ที่ 19 พฤศจิกายน

(2) ก. กู้เงิน ข. ไปเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2525 กำหนดชำระคืนภายใน 3 เดือน เช่นนี้ระยะเวลาเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ 10 มีนาคม 2525 และระยะเวลา 3 เดือนข้อมสุดสิ้นลงในวันที่ 9 มิถุนายน 2525 ดังนั้น ก. ต้องชำระเงินคืนแก่ ข. ภายในวันที่ 9 มิถุนายน 2525

(3) ก. เช่าตึกแถวของ ข. ไปเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม 2524 กำหนดอายุสัญญาเช่า 3 ปี เช่นนี้ ระยะเวลาเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม 2524 และระยะเวลา 3 ปี ข้อมสุดสิ้นลงในวันที่ 9 ธันวาคม 2527 ดังนั้น ก. ต้องส่งมอบตึกแถวคืนแก่ ข. ภายในวันที่ 9 ธันวาคม 2527

กรณีถ้าระยะเวลานับเป็นเดือนหรือปีนั้น ไม่มีวันตรงกันในเดือนสุดท้ายให้ถือเอาวันสุดท้ายแห่งเดือนนั้นเป็นวันสุดสิ้นระยะเวลา

ตัวอย่าง มาตรา 159 วรรค 2 (ตอนท้าย)

เช่น (1) ก. ทำสัญญาเช่าซื้อผู้เขียนจาก ข. ไปเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2525 (วันสุดท้ายของเดือน) กำหนดชำระเงินให้หมดสิ้นภายใน 5 เดือน เช่นนี้ ระยะเวลาข้อมเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2525 และระยะเวลา 5 เดือนข้อมสุดสิ้นลงในวันที่ 31 สิงหาคม 2525 (ไม่ใช่ 28 สิงหาคม) ดังนั้น ก. ต้องชำระเงินค่าเช่าซื้องวดสุดท้ายภายในวันที่ 31 สิงหาคม 2525

(2) ก. กู้เงิน ข. ไปเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2521 (วันสุดท้ายของเดือน) กำหนดชำระคืนภายใน 1 ปี เช่นนี้ ระยะเวลาข้อมเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2521 และระยะเวลา 1 ปี

ย่อมสุดสิ้นลงในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2522 (หมายเหตุ-ถ้าสมมุติว่าเดือนกุมภาพันธ์ 2522 มี 29 วัน วันสุดสิ้นก็คือวันที่ 29 กุมภาพันธ์)

(3) ก. ทำสัญญากู้เงิน ข. เพื่อเที่ยวปีใหม่ เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2524 กำหนดชำระคืนภายใน 2 เดือน เช่นนี้ ระยะเวลาย่อมเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม 2524 และระยะเวลา 2 เดือนย่อมสุดสิ้นลงในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2525 ดังนั้น ก. ต้องชำระหนี้เงินกู้คืนแก่ ข. ภายในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2525

หัวข้อที่ 3 การผ่อนระยะเวลา (มาตรา 160) และกรณีวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุด (มาตรา 161)

การผ่อนระยะเวลา

มาตรา 160 “ระยเวลานั้นถ้าผ่อนออกไป ท่านให้นับเอาวันซึ่งต่อจากวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเดิมนั้น เป็นวันต้นแห่งระยะเวลาซึ่งผ่อนออกไป”

มาตรา 160 หลัก ถ้ามีการผ่อนระยะเวลาออกไป ให้นับวันต่อจากวันสุดท้ายของระยะเวลาเดิมเป็นวันเริ่มต้น

ตัวอย่าง (1) ก. ทำสัญญาเช่าบ้าน ข. เมื่อวันที่ 31 ธันวาคม 2524 มีกำหนด 1 ปี ปกติย่อมสุดสิ้น ภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2525 แต่ถ้า ก. และ ข. ได้ตกลงกันผ่อน หรือขยายระยะเวลาเช่าออกไปอีกครั้งปี การเริ่มต้นนับระยะเวลาซึ่งผ่านออกไปครั้งปีนั้น จะต้องนับต่อจากวันสุดท้ายของระยะเวลาเดิม (31 ธันวาคม 2525) คือ เริ่มนับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2525 ซึ่งจะครบกำหนดครั้งปีในวันที่ 30 มิถุนายน 2526

(2) ก. กู้เงิน ข. 10,000 บาท เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2525 สัญญาจะใช้คืนภายใน 1 เดือน ปกติวันสุดท้ายของระยะเวลาคือวันที่ 2 พฤษภาคม 2525 ต่อมา ข. เจ้าหนี้ยอมผ่อนเวลาให้อีก 1 เดือน ดังนี้ วันที่ 3 พฤษภาคม 2525 อันเป็นวันต่อจากวันสุดท้ายของระยะเวลานั้นเป็นวันเริ่มต้นสำหรับการนับระยะเวลาที่ผ่อนออกไป (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1806/2500)

กรณีวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุด

มาตรา 161 “ถ้าวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเป็นวันหยุด ซึ่งตามประเพณีงดเว้นการทำงาน ท่านให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย”

มาตรา 161 หลัก ถ้าวันสุดท้ายเป็นวันหยุด ให้นับวันที่เริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย

วันหยุดนั้นอาจเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ หรือวันหยุดอื่น ๆ ที่ตามประเพณีงดเว้นการทำงาน เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันเฉลิมพระชนมพรรษา ฯลฯ ซึ่งพิจารณาเป็นกรณี ๆ ไป

ตัวอย่าง (1) ก.เป็นลูกหนี้ธนาคาร ปรากฏว่าวันสุดท้ายสำหรับใช้หนี้ตรงกับวันเสาร์ที่ 1 พ.ค. 2525 ตรงกับวันแรงงานแห่งชาติ เป็นวันหยุดของธนาคาร วันอาทิตย์ที่ 2 ก็เป็นวันหยุดของธนาคาร รวมกับวันจันทร์ที่ 3 ก็เป็นวันหยุดชดเชยของธนาคารด้วย ดังนี้ ก. ยังใช้หนี้ธนาคารได้ในวันอังคารที่ 4 พ.ค. 2525 อันเป็นวันเริ่มทำงานของธนาคาร (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 791-793/248๙)

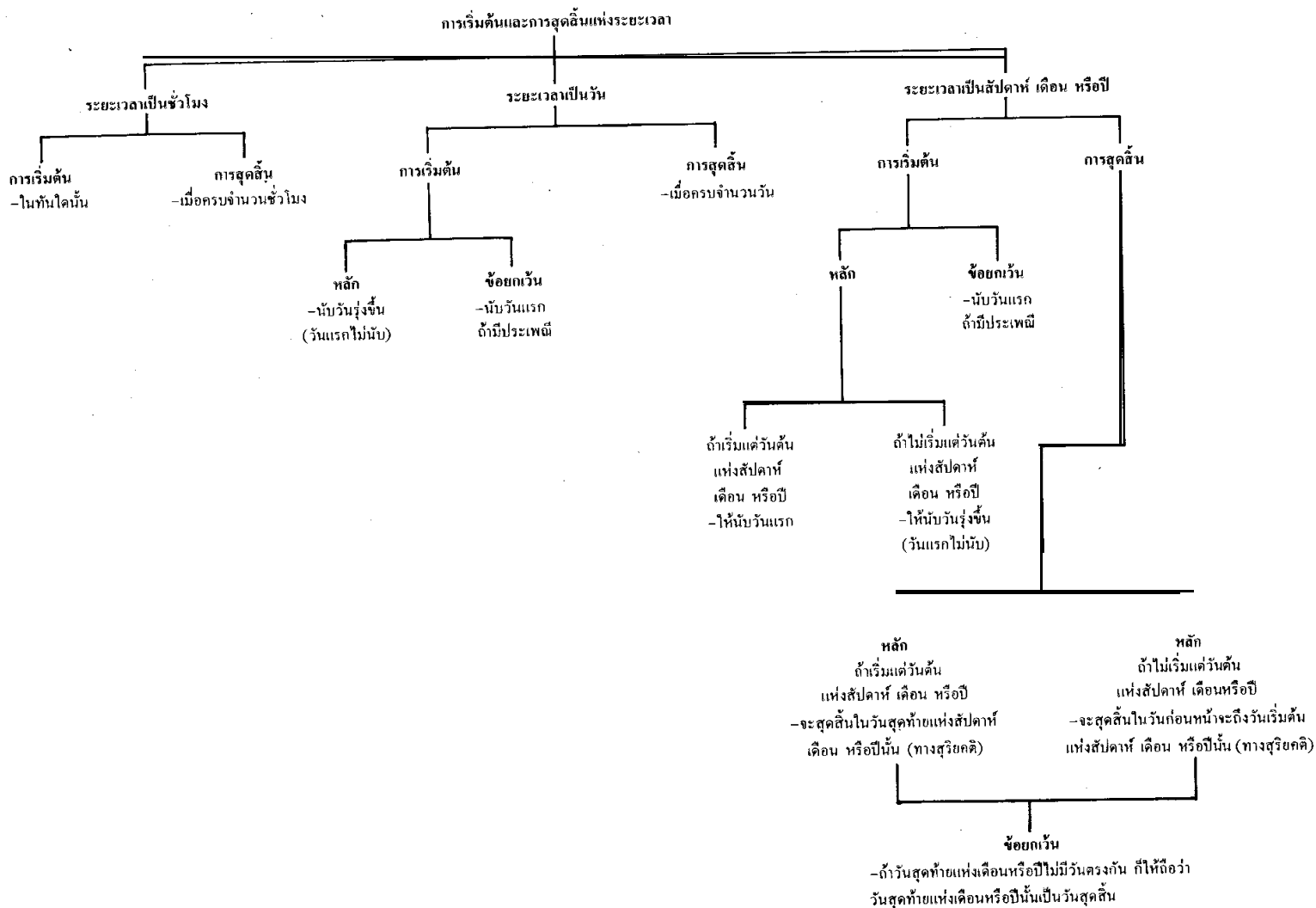
(2) ก.ขายฝากเมื่อ 30 ก.ย. 2498 กำหนดไถ่คืนภายใน 15 เดือน วันสุดท้าย (สิ้นผล) ที่จะไถ่คืน คือ 31 ธ.ค. 2499 แต่วันนั้นทางราชการหยุด ระหว่าง 31 ธ.ค. 2499-2 ม.ค. 2500 ดังนี้ ก.ผู้ขายฝากจึงมีสิทธิขอไถ่ได้ในวันที่ 3 ม.ค. 2500 ตามมาตรา 161 (คำพิพากษาฎีกา 707-708/2505)

(3) ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค เป็นความผิดอันยอมความได้ ถ้าโจทก์ไม่ฟ้องคดีภายใน 3 เดือนนับแต่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด ก็ขาดอายุความตาม ปอ.มาตรา 96 แต่ปรากฏว่าวันที่โจทก์รู้ความผิดของจำเลยครบ 3 เดือน เป็นวันเสาร์ที่ 23 ก.พ. 2523 รุ่งขึ้นเป็นวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดราชการทั้งสองวัน โจทก์จึงฟ้องในวันจันทร์ที่ 25 ก.พ. 2523 ซึ่งเป็นวันราชการได้ ตามมาตรา 161 คดีโจทก์ไม่ขาดอายุความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1306/2524)

ข้อสังเกต

(1) มาตรา 161 ขยายระยะเวลาให้แก่บุคคลในการที่จะใช้สิทธิหรือปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ได้รับความเสียหายจากการที่ระยะเวลาสุดสิ้นลงในวันหยุด แต่ให้สุดสิ้นในวันแรกที่เริ่มงานตามปกติ

(2) แม้วันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเดิมจะเป็นวันหยุดซึ่งตามประเพณีงดเว้นการทำงาน-ระยะเวลาที่ผ่อนออกไปก็ต้องนับต่อจากวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาเดิม มิใช่ นับต่อจากวันที่ขยายออกไป ตามมาตรา 161 (คำพิพากษาฎีกาที่ 516/2522)

2. อายุความ(PRESCRIPTION) (มาตรา 163-193)

ข้อพิจารณาเบื้องต้นในเรื่องอายุความ

อายุความเป็นระยะเวลาอย่างหนึ่ง แต่เป็นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้บุคคลใช้สิทธิเรียกร้อง หรือเป็นกำหนดระยะเวลาอันเกี่ยวกับคดีความตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อายุความมิใช่ในนิติกรรม แต่มีความเกี่ยวพันและมีความสำคัญยิ่งสำหรับนิติกรรมเพราะเป็นกำหนดระยะเวลาสำหรับผู้ใช้สิทธิเรียกร้องตามนิติกรรมทุกประเภท อายุความโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คืออายุความได้สิทธิและอายุความเสียสิทธิ อายุความได้สิทธิ เป็นอายุความที่ทำให้บุคคลได้สิทธิหากได้ใช้สิทธิครบกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 1382, 1383 และ 1401 ส่วนอายุความเสียสิทธินั้น เป็นอายุความที่ทำให้บุคคลสิ้นสิทธิ หากมิใช่ภายในระยะเวลา ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 164-168, 448 ฯลฯ นับว่ามีส่วนช่วยรัฐได้มากเพราะทำให้คดีความแฟงไม่รกรงศาล นอกจากนั้นอายุความยังมีประโยชน์ต่อลูกหนี้โดยตรงอีกด้วย

หัวข้อที่ 1 ความหมายและกำหนดอายุความ (มาตรา 163-168)

ความหมายของอายุความ (มาตรา 163)

มาตรา 163 “อันสิทธิเรียกร้องอย่างใด ๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับเสียภายในระยะเวลาอันกฎหมายกำหนดไว้ ท่านว่าตกเป็นอันขาดอายุความ ห้ามมิให้ฟ้องร้อง”

อายุความ หมายถึง กำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ว่า สิทธิเรียกร้องที่บุคคลหนึ่งมีต่ออีกบุคคลหนึ่งนั้น ต้องใช้บังคับเสียภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ถ้าปล่อยไว้จนเกินกำหนด จะฟ้องร้องบังคับไม่ได้ ซึ่งกฎหมายเรียกว่า “สิทธิเรียกร้องขาดอายุความฟ้องร้อง”

กล่าวโดยย่อ หลักของมาตรา 163 บุคคลต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ ถ้าขาดอายุความ ห้ามมิให้ฟ้องร้องต่อศาล

กำหนดอายุความ จำแนกออกเป็น 2 อย่างคือ กำหนดอายุความทั่วไป (อายุความฟ้องร้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องทั่วไป) (มาตรา 164) และกำหนดอายุความเฉพาะเรื่อง (อายุความฟ้องร้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องเฉพาะเรื่อง) (มาตรา 165-168) กำหนดอายุความ ตามบรรพ 1 นี้ มี 3 ช่วง คือ 2 ปี 5 ปี และ 10 ปี

1. กำหนดอายุความทั่วไป (อายุความฟ้องร้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องทั่วไป)

มาตรา 164 “อันอายุความนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้มีกำหนดสิบปี”

มาตรา 164 เรื่องใด กฎหมายไม่ได้บัญญัติอายุความไว้ ให้มีกำหนด 10 ปี (ต้องฟ้องร้องบังคับภายใน 10 ปี

เช่น (1) การกู้ยืมเงิน, การแบ่งทรัพย์สินระหว่างสามีภรรยาภายหลังการหย่า, การฝากทรัพย์, การฟ้องบังคับตามสิทธิเก็บกิน, สิทธิเรียกร้องค่าปรับตามสัญญาจ้างแรงงาน ฯลฯ

(2) กรณีฟ้องเรียกคืนทรัพย์ที่มีผู้ซื้อโดยสุจริตในท้องตลาด หรือจากพ่อค้าซึ่งขายขอชนิคนั้นมิได้มีบทบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องอาศัยอายุความตามหลักทั่วไป คือ มีกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2326/2523)

(3) สัญญาต่างตอบแทนตามมาตรา 369 มีอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2338/2524)

(4) สัญญาซื้อขายที่พิพาทซึ่งเป็นที่มือเปล่า มีกำหนดระยะเวลาการชำระราคาไว้ แต่จำเลยมิได้ชำระราคาตามงวดให้แก่โจทก์ จำเลยจึงเป็นฝ่ายผิดนัด โจทก์มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้จำเลยชำระราคาที่พิพาทได้ ภายในกำหนดอายุความ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2763/2524)

2. กำหนดอายุความเฉพาะเรื่อง (อายุความฟ้องร้องบังคับตามสิทธิเรียกร้องเฉพาะเรื่อง) จำแนกออกเป็น 2 พวก คือ ที่มีบัญญัติไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 6 นี้ และที่มีบัญญัติไว้ในบรรพอื่น ๆ เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องแต่ละเรื่อง

2.1 ที่มีบัญญัติไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 6 (อายุความ)

กำหนดอายุความ 2 ปี

มาตรา 165 “สิทธิเรียกร้องที่จะกล่าวต่อไปนี้ มีกำหนดอายุความสองปี คือ

(1) บุคคลผู้เป็นพ่อค้า ผู้ประกอบหัตถกรรม ผู้เป็นช่างฝีมือและบุคคลจำพวกประกอบศิลปะอุตสาหกรรม เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ ทำของและค่าดูแลกิจการของผู้อื่น รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรองไป เว้นแต่เป็นการที่ได้ทำเพื่ออุตสาหกรรมของฝ่ายลูกหนี้ตนเอง

(2) บุคคลผู้ประกอบกสิกรรม หรือการป่าไม้ เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบสิ่งอันเป็นผลแห่งกสิกรรม หรือป่าไม้ เพียงที่เป็นการสำหรับใช้สอยในบ้านเรือนของฝ่ายลูกหนี้

(3) บุคคลผู้ขนส่งทางรถไฟ ผู้รับบรรทุกของ คนเรือ คนขับรถจ้าง และคนเดินหนังสือ เรียกเอาค่าโดยสาร ค่าระวาง ค่าเช่า ค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรองไป

(4) บุคคลผู้เป็นเจ้าของโรงแรม และบุคคลจำพวกที่ค้าในการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม เรียกเอาค่าที่ได้จัดที่พักอาศัยและจัดอาหารให้ หรือค่าการงานอย่างอื่นอันได้ทำให้แก่แขกอาศัยหรือสำเร็จความต้องการ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรองไปด้วย

(5) บุคคลจำพวกที่ขายตัวสลากกินแบ่ง เรียกเอาค่าที่ได้ขายตัว เว้นแต่เป็นการที่ได้ส่งมอบตัวเพียงสำหรับให้ขายต่อไป

(6) บุคคลจำพวกที่ค้าในการให้เข้าสังหาริมทรัพย์ เรียกเอาค่าเช่า

(7) บุคคลซึ่งมิได้เข้าอยู่ในประเภทที่ระบุไว้ในอนุมาตรา (1) แต่เป็นผู้ค้าในการดูแลกิจการของผู้อื่นหรือรับทำางานต่าง ๆ เรียกเอาสินจ้างอันจะพึงได้รับในการนั้น รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดลองไปด้วย

(8) บุคคลผู้รับจ้างใช้การงานส่วนบุคคล เรียกเอาเงินจ้าง ค่าจ้าง หรือสินจ้างชนิดอื่นเพื่อการทำงานที่ทำรวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดลองไปด้วย กับทั้งนายจ้างเรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้นอันตนได้จ่ายล่วงหน้าให้ไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(9) คนงาน ผู้ช่วยงาน ลูกมือฝึกหัด คนประจำโรงงานหัตถกรรม กรรมกรรายวันและช่างฝีมือ เรียกเอาเงินจ้างและเงินอื่นอันได้ตกลงกันว่าจะจ่ายให้แทน หรือให้เป็นส่วนหนึ่งของเงินจ้างรวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดลองไป กับนายจ้างเรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้นอันตนได้จ่ายล่วงหน้าให้ไปแล้วนั้นก็ด้วยเหมือนกัน

(10) ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด เรียกเอากำหนดและค่าการงานอย่างอื่น ตามที่ได้ตกลงกันไว้โดยสัญญาลูกมือฝึกหัด รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดลองไปแทนลูกมือฝึกหัดนั้นด้วย

(11) สาธารณสถานการศึกษา ที่ฝึกสอน ที่พิทักษ์รักษาคณเฑาะไช้ และเจ้าของสถานของเอกชนอันเป็นที่ทำการทำนองเช่นว่ามานั้น เรียกเอาค่าศึกษา ค่าที่ได้ทำการพิทักษ์รักษาคณเฑาะไช้ และค่าที่ได้ออกเงินไปเกี่ยวกับการนั้น ๆ

(12) บุคคลจำพวกที่รับคนไข้ไว้บำรุงเลี้ยง หรือฝึกสอนเรียกเอาค่าการงานที่ได้ทำไป และค่าที่ได้ออกเงินจ่ายไป ทำนองเช่นระบุไว้ในอนุมาตรา (11)

(13) ครูอาจารย์ เรียกเอาค่าสอน

(14) บุคคลผู้ประกอบการแพทย์ รวมทั้งศิษย์แพทย์ สุนัขแพทย์ หัตถแพทย์และช่างฟันและสัตวแพทย์ กับทั้งนางผดุงครรภ์ นางพยาบาล เรียกเอาค่าการงานที่ได้ทำ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดลองไปด้วย

(15) หมอความ ทนายความ รวมทั้งบรรดาบุคคลที่ทางราชการได้ตั้งแต่ง หรืออนุญาตให้จัดกิจการเฉพาะบางอย่าง เรียกเอาค่าธรรมเนียม และค่าที่ได้ออกเงินทดลองไปเพียงที่มีไว้เป็นเงินอันอยู่ในประเภทจะต้องส่งเข้าท้องพระคลัง

(16) บุคคลผู้เป็นคู่ความ เรียกเอาเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้แก่ทนายความของตน

(17) บุคคลผู้เป็นพยาน และผู้เชี่ยวชาญ เรียกเอาค่าธรรมเนียม และค่าที่ได้ออกเงินตรง
ไป

สิทธิเรียกร้องเช่นระบุไว้ในวรรค 1 อนุมาตรา (1), (2) และ (5) นั้น อย่างไรก็ดีไม่เข้าอยู่
ในบังคับอายุความสองปี ท่านให้มีกำหนดอายุความห้าปี”

กำหนดอายุความ 5 ปี

มาตรา 166 “ในการเรียกเอาดอกเบี้ยค้างส่งก็ดี เรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่งนอกจาก
ดอกเบี้ย เพื่อผ่อนทูนคืนเป็นงวด ๆ นั้นก็ดี ในการเรียกเอาค่าเช่าทรัพย์สินค้างส่ง นอกจากที่บัญญัติ
ไว้ในมาตรา 165 วรรค 1 อนุมาตรา (6) นั้นก็ดี ในการเรียกเอาเงินค้างจ่าย คือ เงินปี เงินเดือน
เงินเบี้ยบำนาญ เงินค่าบำรุงรักษา และเงินอื่น ๆ บรรดาที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลานั้นก็ดี สิทธิ
เรียกร้องเหล่านี้ท่านให้มีกำหนดอายุความห้าปี”

กำหนดอายุความ 10 ปี (มาตรา 164, 167 และ 168)

มาตรา 167 “สิทธิเรียกร้องของรัฐบาลเพื่อเอาค่าภาษีอากร ท่านให้มีกำหนดอายุความ
สิบปี เรียกเพื่อหนี้อย่างอื่นท่านให้บังคับตามบทบัญญัติสามมาตราก่อนนี้”

มาตรา 168 “สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยคำพิพากษาชั้นที่สุดของศาลก็ดี โดย
คำตัดสินของอนุญาโตตุลาการก็ดี โดยประนีประนอมยอมความก็ดี ท่านให้มีกำหนดอายุความ
สิบปี แม้ทั้งที่เป็นประเภทอันอยู่ในบังคับอายุความกำหนดน้อยกว่านั้น”

สรุป มาตรา 165 (1)-(17) กำหนดอายุความ 2 ปี

มาตรา 165 วรรคท้าย และ 166 กำหนดอายุความ 5 ปี

มาตรา 164, 167 และ 168 กำหนดอายุความ 10 ปี

2.2 ที่บัญญัติไว้ในบรรพอื่น ๆ เกี่ยวกับสิทธิเรียกร้องแต่ละเรื่อง ๆ เช่น

มาตรา 448 อายุความของผู้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าเสียหายอันเกิดแต่มูลละเมิด มีกำหนด
อายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้ที่พึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน
ถ้าไม่รู้มีอายุความ 10 ปี

มาตรา 467 อายุความเรียกร้องให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบ = 1 ปี นอกจากนี้ยังมีมาตรา 474,
601, 624, 794, 1002, 1754

มาตรา 481 อายุความไล่เบี้ยผู้ขายในการรอนสิทธิ = 3 เดือน

มาตรา 563 อายุความผู้ให้เช่าฟ้องผู้เช่า = 6 เดือน นอกจากนี้ยังมีมาตรา 649, 671
1003, 1170

มาตรา 1001 อายุความฟ้องร้องผู้รับรองตัวแลกเงิน, ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน = 3 ปี

มาตรา 1002 อายุความผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้ส่งจ่ายและผู้สลับหลังตัวแลกเงินหรือเช็ค = 1 ปี

มาตรา 1003 อายุความผู้สลับหลังฟ้องไล่เบี้ยกันเอง และผู้ส่งจ่าย = 6 เดือน ฯลฯ

ต่อไปนี้จะอธิบายเฉพาะกำหนดอายุความเฉพาะเรื่องตามที่บัญญัติไว้ในบรรพ 1 นี้เท่านั้น กล่าวคือ เฉพาะที่กำหนดไว้ในมาตรา 164-168 โดยเรียงลำดับกำหนดอายุความ 2 ปี, 5 ปี และ 10 ปีตามลำดับ

มาตรา 165 - กำหนดอายุความ 2 ปี

กฎหมายได้กำหนดอาชีพอของเจ้าหนี้หรือผู้ทรงสิทธิเรียกร้อง และลักษณะของมูลหนี้ที่เจ้าหนี้จะเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ได้

มาตรา 165(1) หลัก กำหนดอายุความของพ่อค้า, ผู้ประกอบหัตถกรรม, ช่างฝีมือ และผู้ประกอบศิลปอุตสาหกรรมในฐานะเป็นเจ้าหนี้เรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบของ, ทำของ และค่าดูแลกิจการของผู้อื่น รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินตรงไปจากลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี เว้นแต่จะตั้งด้วยข้อยกเว้น กรณีที่ได้ทำเพื่ออุตสาหกรรมของฝ่ายลูกหนี้นั่นเอง จึงต้องบังคับตามมาตรา 165 วรรคท้ายซึ่งมีกำหนดอายุความ 5 ปี

“พ่อค้า” (Merchants) หมายถึงชายผู้ทำการค้าขาย⁽¹⁾ แต่ในที่นี้รวมถึงหญิงที่ทำการค้าขายด้วยซึ่งเรียกว่า “แม่ค้า” นั่นเอง นอกจากนี้ หากศึกษาความหมายของถ้อยคำนี้จากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาแล้ว พ่อค้า หมายความว่า บุคคลที่ประกอบการค้าโดยทำการซื้อสินค้ามาแล้วขายสินค้านั้นไปเป็นปกติธุระไม่หมายความว่า ผู้ประกอบการค้าซึ่งไม่ได้ทำการซื้อและขายสินค้า เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทยไม่ใช่พ่อค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1470/2499) ธนาคารพาณิชย์ไม่ใช่พ่อค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1049/2512 ประชุมใหญ่) บริษัทประกันภัยไม่ใช่พ่อค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1114/2512) การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคไม่ใช่พ่อค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2517/2520, 1115/2521) บุคคลที่เป็นพ่อค่านั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล เป็นส่วนราชการหรือองค์การรัฐวิสาหกิจก็ได้ เช่น องค์การเชื้อเพลิงเป็นพ่อค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 592/2508) สหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่แห่งประเทศไทยเป็นพ่อค้า (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 332/2512)⁽¹⁾

(1) นานัด นานิตเจริญ, พจนานุกรมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภา, 2520), หน้า 660.

(1) สักดิ์ ธนองชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-36.

คำพิพากษาฎีกาที่ 1115/2521 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นกิจการสาธารณูปโภค ไม่ใช่ประกอบกิจการค้าหากำไรตามปกติ จึงไม่ใช่พ่อค้าที่อยู่ภายในบังคับอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (1) และไม่ใช่หนี้ที่ต้องจ่ายเป็นระยะเวลาตามมาตรา 166 จึงใช้อายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 ในการเรียกชำระค่าไฟฟ้า การที่การไฟฟ้าฯ โจทก์คำนวณค่าไฟฟ้าที่เรียกเก็บจากจำเลยต่ำไป ทำให้จำเลยคิดต้นทุนการผลิตผิดพลาด ไม่ทำให้จำเลยหลุดพ้นจากการที่ต้องชำระค่าไฟฟ้าเพิ่มให้ถูกต้องตามที่แท้จริง

“ผู้ประกอบการ” (Manufacturers) หมายถึง การกระทำด้วยฝีมือ หรือการช่างนั่นเอง เช่นเดียวกับ “ช่างฝีมือ” ต่างก็มีความหมายใกล้เคียงกับ “ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม” หรือ อุตสาหกรรมศิลป์ (Industrial arts) ซึ่งมีความหมายถึง การทำหรือการผลิตที่ต้องใช้ศิลป์ในการประดิษฐ์สิ่งของให้เป็นสินค้าโดยใช้แรงกายหรือเครื่องจักร หรือเครื่องทุ่นแรงอื่น ๆ ก็ได้ ทั้งต้องกระทำเป็นปกติธุระด้วย

“ค่าที่ได้ส่งมอบของ” หมายถึง ราคาของหรือสินค้าที่ได้ขายให้แก่ผู้ซื้อ อาจรวมถึงค่าขนส่งด้วยหากได้มีการตกลงกัน

“ค่าทำของ” หมายถึง ค่าจ้างหรือสินจ้างในการรับจ้างทำของ เช่น ตั้งโรงสีรับจ้างสีข้าวเปลือก เป็นต้น อนึ่งสินจ้างจะได้รับต่อเมื่อผู้ว่าจ้างได้รับมอบงาน ดังนั้นสินจ้างสำหรับการก่อสร้างนั้น ผู้รับจ้างจะได้ ต่อเมื่อผู้ว่าจ้างรับมอบงาน อายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (1) เริ่มนับตั้งแต่วันรับมอบงาน ไม่ใช่วันที่งานเสร็จ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1809/2519)

“ค่าดูแลกิจการของผู้อื่น” หมายถึง ค่าตอบแทนในการดูแลกิจการงานของผู้อื่น เช่น รับจ้างทำความสะอาดอาคารชุด (Condominium) เป็นต้น

“ค่าที่ได้ออกเงินทરรองไป” หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เจ้าหน้าที่ผู้ประกอบการได้ทરรองจ่ายไปล่วงหน้าให้แก่ลูกหนี้

ข้อสังเกต

(1) คำว่า “พ่อค้า” นั้น หมายถึงบุคคลที่ประกอบการค้าโดยทำการซื้อสินค้ามาแล้วขายไปเป็นปกติธุระ ถ้าขายทรัพย์สินในฐานะเป็นเจ้าของทรัพย์สินธรรมดา แม้ว่าผู้ขายจะมีอาชีพเป็นพ่อค้า ก็ต้องใช้อายุความทั่วไป คือ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1283/2513)

(2) การจ่ายเงินล่วงหน้ามิได้ถือว่าเป็นการจ่ายเงินทરรองเสมอไป เช่น โจทก์จ่ายเงินล่วงหน้าแก่ผู้นำเศษยางมาขายหักหนี้กัน ไม่ใช่จ่ายเงินทરรองตามมาตรา 165 (1) อายุความเรียกเงินที่จ่ายไปคืนมีกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 472/2521)

(3) กรณีที่ไม่ต้องด้วยข้อยกเว้นในมาตรา 165 (1) ต้องใช้อายุความ 2 ปี เช่น จำเลยซื้อเนื้อไม้มาปลูกบ้านให้เช่า ไม่เป็นการผลิตสินค้าเพื่อขาย ไม่เป็นอุตสาหกรรมของผู้ซื้อ ต่อมาผู้เช่าบอกเลิกการเช่า ผู้ซื้อจึงขายบ้าน อายุความฟ้องเรียกราคาไม้ยังต้องถือว่ามี 2 ปีตามมาตรา 165 (1) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1439/2519)

มาตรา 165 (2) *หลัก* กำหนดอายุความของผู้ประกอบกิจกรรม หรือการป่าไม้ ในฐานะเป็นเจ้าของเรียกเอาค่าที่ได้ส่งมอบผลิตผลกิจกรรม หรือป่าไม้จากลูกหนี้ เพียงที่เป็นการสำหรับใช้สอยในบ้านเรือนของฝ่ายลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“ผู้ประกอบกิจกรรม” (Agriculture) หมายถึงกสิกร หรือชาวนา หรือผู้ทำการเพาะปลูก หรือเลี้ยงสัตว์ รวมถึงชาวสวนและชาวไร่ด้วย

เช่น ก.เลี้ยงเป็ดไข่ไว้ 1 ผุง ข.ซื้อไข่เป็ดจาก ก. 100 ฟอง เพื่อใช้บริโภค และทำบุญเลี้ยงพระ ดังนี้สิทธิเรียกร้องเงินค่าขายไข่มีกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (2) แต่ถ้า ก.ขายไข่เป็ดให้แก่ ค.ผู้ซื้อซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อไว้เพื่อนำไปขายต่อ มิใช่เพื่อใช้ในบ้านเรือนของ ก.เอง ดังนี้ กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 165 (2) จึงมีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 165 วรรคท้าย

“การป่าไม้” (Forestry) หมายถึงผู้ที่เก็บเกี่ยวของป่าและรวมถึงผู้ที่ได้รับสัมปทานในการทำป่าไม้ด้วย

ข้อสังเกต ถ้าผู้ประกอบกิจกรรมหรือการป่าไม้ ขายทรัพย์สินอื่นใดของตนเองนอกเหนือจากผลิตผลกิจกรรมหรือป่าไม้แล้ว กรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 165 (2) จึงต้องใช้กำหนดอายุความทั่วไป คือ 10 ปี ตามมาตรา 164

มาตรา 165 (3) *หลัก* กำหนดอายุความของผู้ขนส่งทางรถไฟ ผู้รับบรรทุกของ คนเรือ คนขับรถรับจ้างและคนเดินหนังสือ ในฐานะเป็นเจ้าของเรียกเอาค่าโดยสาร ค่าระวาง ค่าเช่า ค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทศรองไปจากลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“ผู้ขนส่งทางรถไฟ (Carriers by railroad) ในที่นี้น่าจะหมายถึงผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการรถไฟฯ ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ดำเนินกิจการแต่เพียงผู้เดียว

“ผู้รับบรรทุกของ” (Freighters) น่าจะรวมถึงยานพาหนะทุกชนิดที่ใช้บรรทุกของได้ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือ เครื่องบิน ฯลฯ

“คนเรือ” (Boatmen) หมายถึงชาวเรือ ประกอบอาชีพโดยใช้เรือเป็นส่วนใหญ่ เช่น

รับจ้างบรรทุกของ รับผู้โดยสาร รับลากจูง สุดแล้วแต่ประเภทของเรือ หรือลักษณะการใช้ซึ่ง ต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไป

“คนขับรถรับจ้าง” (Cabdrivers) หมายถึงบรรดาโชเฟอร์ (Chauffeur) หรือสารที ขับขี่ยานต่าง ๆ รวมทั้งบรรดาสารทีที่ขับรถสามล้อหาเงินด้วย

“คนเดินหนังสือ” (Messengers) ความหมายชัดเจนแล้ว มีอยู่ในหน่วยงานทั้งภาครัฐบาล และเอกชน มีหน้าที่รับ-ส่งหนังสือตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ ระหว่างหน่วยงานของตนกับหน่วยงานที่ติดต่อหรือเกี่ยวข้องด้วย

ข้อสังเกต โจทก์ฟ้องเรียกค่าโดยสารเครื่องบิน อายุความเรียกร้องมีกำหนด 10 ปีตาม มาตรา 164 มิใช่ 2 ปีตามมาตรา 165 (3) (คำพิพากษาฎีกาที่ 962/2508)

มาตรา 165 (4) หลัก กำหนดอายุความของเจ้าสำนักโรงแรม และบุคคลจำพวกที่ค้า ในการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มในฐานะเป็นเจ้าหนี้ เรียกเอาค่าที่ได้จัดที่พักอาศัยและจัด อาหารให้ หรือค่าการงานอย่างอื่นอันได้ทำให้แก่แขกอาศัยเพื่อสำเร็จความต้องการ รวมทั้งค่า ที่ได้ออกเงินทดรองไปจากลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“เจ้าสำนักโรงแรม” หมายถึง ผู้ประกอบกิจการโรงแรม เรียกเอาค่าที่พักอาศัยจากผู้มา เช่าพักอาศัยในโรงแรม รวมทั้งค่าการงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ค่าซักกรีดเสื้อผ้าของผู้มาเช่าพักอาศัย เป็นต้น

“บุคคลจำพวกที่ค้าในการจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม” หมายถึง ผู้ประกอบกิจการ ร้านอาหาร สวนอาหาร หรือภัตตาคาร เรียกเอาค่าอาหารหรือค่าเครื่องดื่มจากลูกค้าผู้ซื้ออาหาร หรือเครื่องดื่ม รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไปก่อน เช่น ก.ประกอบกิจการร้านอาหารมีชื่อ แห่งหนึ่ง ข.ติดต่อสั่งอาหารมือเย็นที่ร้าน ข.เพื่อเลี้ยงญาติมิตร ทั้งให้ ข.ติดต่อสถานที่หรูหรา ให้อีก 1 แห่งด้วย ข.ได้ติดต่อให้และได้จ่ายเงินทดรองเป็นค้ำมัดจำสถานที่ดังกล่าว ดังนี้สิทธิ เรียกร้องเอาค่าอาหารตลอดจนค่าที่ได้ออกเงินทดรองไปก่อนนั้น มีกำหนดอายุความ 2 ปี

มาตรา 165 (5) หลัก กำหนดอายุความของผู้ที่ขายตั๋วสลากกินแบ่งในฐานะเป็นเจ้าหนี้ เรียกเอาค่าที่ได้ขายตั๋วจากลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความเป็น 2 ปี เว้นแต่ เป็นการส่งมอบตั๋วเพื่อขายต่อไป จึงต้องบังคับตามมาตรา 165 วรรคท้าย ซึ่งมีกำหนดอายุความ 5 ปี

“ตั๋วสลากกินแบ่ง” (Lottery Tickets) ในที่นี้ ก็คือสลากกินแบ่งรัฐบาลหรือลอตเตอรี่

(Lottery) เป็นสลากที่ผู้ขายได้จำหน่ายให้แก่ผู้ซื้อเพื่อรับรางวัลในการเสี่ยงโชคกรณีที่ถูกรางวัล ไม่รวมไปถึงสลากกินรวบ หรือหวยใต้ดินหรือหวยมิดด้วย

มาตรา 165 (6) หลัก กำหนดอายุความของผู้ที่ค้าในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ในฐานะเป็นเจ้าของเรียกค่าเช่าสังหาริมทรัพย์นั้นจากผู้เช่า (ลูกหนี้) สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“บุคคลจำพวกที่ค้าในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์” มีความหมายรวมถึงการให้เช่าซื้อสังหาริมทรัพย์ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 192/2512, 108/2521) ดังนั้นการเรียกค่าเช่าซื้อสังหาริมทรัพย์ทุกชนิดอยู่ในกำหนดอายุความตามมาตรา นี้ เช่น เรียกค่าเช่าซื้อรถยนต์ เป็นต้น

“สังหาริมทรัพย์” หมายถึง ทรัพย์ทั้งหลายอันอาจขนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ไม่ว่าเคลื่อนด้วยแรงเดินแห่งตัวทรัพย์นั้นเอง หรือเคลื่อนด้วยกำลังภายนอก อนึ่ง คำว่าสังหาริมทรัพย์ท่านหมายรวมทั้งกำลังแรงแห่งธรรมชาติอันอาจถือเอาได้ และทั้งสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวข้องกับสังหาริมทรัพย์ (มาตรา 101)⁽¹⁾ กล่าวโดยสรุป สังหาริมทรัพย์ ก็คือทรัพย์ที่นำเคลื่อนที่ได้นั่นเอง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รถยนต์ เสื้อผ้าอาภรณ์ ตลอดจนเครื่องใช้ของกินต่าง ๆ ฯลฯ

เช่น ก.เช่าผ้า ข.ไปใช้ในกิจการโรงแรมของตน ดังนี้ อายุความฟ้องเรียกค่าเช่ามีกำหนด 2 ปี ตามมาตรา 165 (6) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1162/2520)

ข้อสังเกต

(1) กรณีที่ต้องด้วยมาตรา 165 (6) นั้น จะต้องเป็นผู้ประกอบการค้าด้วยการให้เช่าสังหาริมทรัพย์โดยตรง รวมถึงค่าเช่าซื้อสังหาริมทรัพย์ทุกชนิดด้วย ถ้าผู้ให้เช่าหรือผู้ให้เช่าซื้อมิใช่ผู้ค้าโดยตรงแล้ว สิทธิเรียกร้องค่าเช่าและค่าเช่าซื้อไม่อยู่ในบังคับกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรานี้ แต่มีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166

เช่น องค์การโทรศัพท์ฟ้องเรียกค่าเช่าเครื่องโทรศัพท์ องค์การโทรศัพท์มิใช่ผู้ค้าในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 165 (6) อายุความฟ้องเรียกค่าเช่าจึงมีกำหนด 5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 121/2521)

(1) ประสิทธิ์ แสนศิริ, พจนานุกรมกฎหมาย (พระนคร: โรงพิมพ์กฎหมายปกรณ์, 2504), หน้า 272.

(2) กรณีเรียกค่าเช่าหรือค่าเช่าซื้อซึ่งสังหาริมทรัพย์ ก็ไม่อยู่ในบังคับกำหนดอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (1) แต่มีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 375/2494, 91/2512)

มาตรา 165 (7) หลัก กำหนดอายุความของผู้ค้าในการดูแลกิจการของผู้อื่นหรือรับทำการงานต่าง ๆ ซึ่งมีได้เข้าอยู่ในประเภทที่ระบุไว้ในมาตรา 165 (1) ในฐานะเป็นเจ้าหนี้เรียกเอาสินจ้างอันจะพึงได้รับในการนั้น รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทรงแรงไปจากลูกหนี้ด้วย สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“ผู้ค้าในการดูแลกิจการของผู้อื่นหรือรับทำการงานต่าง ๆ” หมายถึง ผู้รับหน้าที่ดูแลกิจการงานของผู้อื่น หรือรับจ้างทำการงานต่าง ๆ ของผู้อื่นเป็นปกติธุระ โดยยึดถือเป็นอาชีพ หรือทำเพื่อการค้ำน้เอง

ตัวอย่าง (1) กรมไปรษณีย์โทรเลขเรียกค่าธรรมเนียมจากผู้ใช้โทรศัพท์ทางไกลไปต่างประเทศโดยผ่านเครื่องวิทยุโทรศัพท์ของกรมไปรษณีย์โทรเลข ถือว่ากรมไปรษณีย์โทรเลขเป็นผู้ค้า รับทำการงานเรียกเอาสินจ้างอันจะพึงได้รับในการนั้น ตามมาตรา 165 (7) (คำพิพากษาฎีกาที่ 2462/2520)

(2) สถานีวิทยุกระจายเสียงของกองทัพเรือรับโฆษณาของบริษัทห้างร้านเป็นรายได้ซึ่งไม่นำส่งเป็นรายได้แผ่นดิน เป็นผู้ค้าในการรับทำการงานของผู้อื่น เรียกเอาสินจ้าง อายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (7) ไม่ใช่ 10 ปีตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 96/2522)

(3) จำเลยเองงานที่รับเหมาจากกรมชลประทานมาว่าจ้างให้โจทก์ทำให้อายุความฟ้องเรียกสินจ้างมีกำหนด 2 ปีตามมาตรา 165 (7) นับแต่โจทก์มีสิทธิรับเงินตามเงื่อนไขในสัญญา (คำพิพากษาฎีกาที่ 433/2523)

(4) การสื่อสารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจฟ้องเรียกค่าธรรมเนียมจากผู้ให้บริการวิทยุโทรศัพท์ต่างประเทศ ถือได้ว่าเป็นผู้ค้าหรือผู้รับทำการงานเรียกเอาสินจ้างอันจะพึงได้รับในการนั้นตามมาตรา 165 (7) ซึ่งมีอายุความ 2 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 3070/2523)

ข้อสังเกต

แม้ถึงว่าผู้ที่มีหน้าที่การงานเป็นประจำอยู่แล้วหรือไม่ก็ตาม หากได้ตกลงเข้ารับทำการงานให้แก่ผู้อื่นเป็นบางครั้งบางคราว มิได้ทำเป็นอาชีพปกติ ย่อมไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 (7)

ตัวอย่าง (1) เป็นนายหน้าในเวลาว่างงาน ไม่ได้ความว่าได้ทำเป็นอาชีพปกติหรือไม่ ดังนี้ ยังไม่พอจะถือได้ว่าเป็นผู้ค้าในการดูแลกิจการค้าของผู้อื่น ตามมาตรา 165 (7) (คำ

พิพากษาฎีกาที่ 1000/2496)

(2) โจทก์เป็นลูกจ้างมีหน้าที่ขอเปิดเครดิตธนาคารให้แก่ นายจ้าง โจทก์ใช้เวลาว่างขอเปิดเครดิตให้ผู้อื่นอีก 2 ครั้ง เป็นนายหน้าขายรถยนต์ 2 ครั้ง เป็นนายหน้าขายแร่ดีบุก 1 ครั้ง ดังนี้ เป็นเรื่องชั่วคราวชั่วคราว ไม่ได้ถือว่าโจทก์เป็นผู้ค้าในกิจการนั้น จึงไม่อยู่ในบังคับกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (7) (คำพิพากษาฎีกาที่ 138/2502)

มาตรา 165 (8) หลัก กำหนดอายุความของผู้รับจ้างใช้การงานส่วนบุคคลในฐานะเป็น เจ้าหนี้ เรียกเอาเงินจ้าง ค่าจ้าง หรือสินจ้างชนิดอื่นเพื่อการทำงานที่ทำ รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทศรอง ไปด้วยจากลูกหนี้กับทั้งนายจ้างในฐานะเจ้าหนี้เรียกเงินเช่นที่ว่านั้นอันคนได้จ่ายล่วงหน้าให้ ไปแล้วนั้นจากลูกหนี้ผู้รับจ้างก็ด้วยเหมือนกัน สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“ผู้รับจ้างใช้การงานส่วนบุคคล” หมายถึง ผู้รับจ้างทำงานให้กับนายจ้างส่วนบุคคล (เอกชน) และได้รับค่าจ้างหรือสินจ้างจากนายจ้างตอบแทนจากการงานที่ทำนั้น รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทศรองไปก่อนด้วย

เช่น ผู้รับจ้างในบริษัทเรียกเอาค่าบำเหน็จจากการขายเวชภัณฑ์และค่าบำเหน็จจากผลกำไรทั้งหมด ตามสัญญาที่กำหนดอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (8) (คำพิพากษาฎีกาที่ 562 /2501)

อนึ่ง กรณีที่นายจ้างได้จ่ายเงินค่าจ้างล่วงหน้าหรือออกเงินทศรองแทนผู้รับจ้าง นายจ้าง ในฐานะเป็นเจ้าหนี้ก็มีสิทธิเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ 2 ปีเช่นเดียวกัน

ข้อสังเกต (1) มาตรา 165 (8) ใช้บังคับสำหรับบุคคลผู้รับจ้างใช้การงานส่วนบุคคล เรียกร้องเอาเงินค่าจ้างเพื่อการทำงานที่ทำ ดังนั้นจึงใช้บังคับแก่โจทก์ซึ่งเป็นลูกจ้างองค์การของรัฐไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2923/2523)

(2) กรณีตามมาตรา 165 (8) มีลักษณะเป็นสัญญาจ้างแรงงาน แต่เป็นการรับใช้การงานส่วนบุคคล และได้รับค่าจ้างหรือสินจ้างตอบแทนตามผลงานที่ทำได้ซึ่งไม่ใช่เงินเดือนประจำ ถ้าผู้รับจ้างหรือลูกจ้างได้รับค่าจ้างเป็นเงินเดือนประจำ ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 (8) แต่อยู่ในบังคับของมาตรา 166 ซึ่งบัญญัติว่าสิทธิเรียกร้องเงินเดือนหรือเงินอื่นที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลา มีกำหนดอายุความ 5 ปี ข้อแตกต่างระหว่างมาตรา 165 (8) กับมาตรา 166 อยู่ที่ว่า

ค่าจ้างนั้นมีการกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลาหรือไม่ หากจ่ายเป็นกำหนดเวลา ก็เข้ามาตรา 166 หากไม่มีกำหนดเวลา ก็เข้ามาตรา 165 (8) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1172/2503)⁽¹⁾

(3) ผู้ออกเงินทรองไปนั้นต้องอยู่ในฐานะเป็นผู้รับจ้างหรือเป็นนายจ้าง และต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับการรับจ้างหรือการจ้างด้วย กรณีจึงต้องด้วยมาตรา 165 (8)

เช่น ผู้เริ่มก่อการตั้งบริษัทไม่มีฐานะเป็นผู้รับจ้างของบริษัท แม้จะได้จ่ายเงินทรองไปในการก่อตั้งบริษัทซึ่งไม่เกี่ยวกับการจ้าง ดังนี้จะนำอายุความตามมาตรา 165 (8) มาใช้บังคับไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 795/2515)

(4) กรณีที่ฟ้องผู้ค้าประกันฯ อายุความไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 (8) เช่น ลูกหนี้ไม่คืนเงินทรองแก่เจ้าหนี้และไม่ชำระเงินที่ยักยอกของเจ้าหนี้ไป อายุความฟ้องร้องผู้ค้าประกันลูกหนี้ไม่ใช่ 2 ปีตามมาตรา 165 (8) หรือ 1 ปีตามมาตรา 448 แต่มีกำหนด 10 ปีตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 685/2518)

มาตรา 165 (9) หลัก กำหนดอายุความของคณงาน ผู้ช่วยงาน ลูกมือฝึกหัด คนประจำโรงงานหัตถกรรม กรรมกรรายวันและช่างฝีมือในฐานะเป็นเจ้าหนี้ เรียกเอาเงินค่าจ้างและเงินอื่นอันได้ตกลงกันว่าจ่ายให้แทน หรือให้เป็นส่วนหนึ่งของเงินจ้าง รวมทั้งค่าที่ได้จ่ายเงินทรองไปจากลูกหนี้ (นายจ้าง) กับนายจ้างในฐานะเป็นเจ้าหนี้เรียกเอาเงินเช่นที่ว่านั้นอันตนได้จ่ายล่วงหน้าให้ไปแล้วนั้นจากลูกหนี้ผู้รับจ้างก็ด้วยเหมือนกัน สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

ลักษณะการทำงานของบุคคลดังกล่าวในมาตรา 165 (9) นั้นคล้ายกับมาตรา 165 (8) เพราะเป็นการใช้หยาดเหงื่อแรงงานของตนเข้าแลกกับค่าจ้าง และมีลักษณะเป็นการงานส่วนบุคคลเช่นเดียวกัน เช่น กรรมกรก่อสร้าง, คณงานในโรงงานทอผ้าที่ได้รับสินจ้างเป็นรายชั่วโมงหรือรายวัน, ช่างเสื้อ-กางเกงตามร้านตัดเสื้อผ้า หรือโรงงาน ได้รับค่าจ้างเป็นรายชิ้น ข้อแตกต่างระหว่างมาตรา 165 (9) และมาตรา 165 (8) อยู่ที่นายจ้างหรือผู้ว่าจ้างกล่าวคือ ผู้ว่าจ้างหรือนายจ้าง ตามมาตรา 165 (8) นั้นเป็นส่วนบุคคลหรือเอกชนส่วนมาตรา 165 (9) นั้นไม่ได้ระบุไว้แคบเช่นนั้น ดังนั้น จึงอาจเป็นส่วนราชการหรือองค์การต่าง ๆ ของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจทั้งหลายด้วย

เช่น ค่าล่วงเวลาและค่าทำงานในวันหยุด เป็นเงินที่นายจ้างจ่ายให้ลูกจ้างเป็นการตอบแทน

(1) ศักดิ์ สอนสงชาติ, เรื่องเดิม, หน้า 42

การทำงานของลูกจ้างอันถือเป็นเงินจ้างหรือค่าจ้าง กรณีจึงอยู่ในบังคับของมาตรา 165 (9) ซึ่ง
มีอายุความ 2 ปี (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2923/2523)

ข้อสังเกต การได้รับค่าจ้างของคณงานฯ ตามมาตรา 165 (9) นี้มีจำนวนไม่แน่นอน
ขึ้นอยู่กับความขยันในการทำงาน แต่ถ้าคณงานฯ ได้รับค่าจ้างเป็นเงินเดือน มีกำหนดแน่นอน
แล้วย่อมไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 (9) แต่อยู่ในบังคับมาตรา 166 กำหนดอายุความไว้ 5 ปี

มาตรา 165 (10) หลัก กำหนดอายุความของครูผู้สอนลูกมือฝึกหัดในฐานะเป็นเจ้าของนี้
เรียกเอากำหนดและค่าการงานอย่างอื่นตามที่ได้ตกลงกันไว้โดยสัญญาลูกมือฝึกหัด รวมทั้งค่า
ที่ได้จ่ายเงินทดรองไปแทนลูกมือฝึกหัด ซึ่งเป็นลูกหนี้ด้วย สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนด
อายุความ 2 ปี

“ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัด” (Masters of apprentices) หมายถึง ผู้สอนที่มีความรู้หรือ
ความชำนาญเฉพาะด้านทางด้านปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่ และได้ทำการสอนศิษย์ซึ่งเข้ามาเป็นลูกมือ
ฝึกหัดเพื่อฝึกอาชีพ ครูผู้สอนลูกมือฝึกหัดจึงมิได้อยู่ในฐานะเช่นครูหรืออาจารย์ผู้สอนนักเรียน
หรือนักศึกษาในระดับต่าง ๆ เช่น ครูสอนเทนนิส (สอนวิธีการตีเทนนิสที่ถูกต้อง), ครูสอน
ขับรถยนต์ แก่เครื่องยนต์ แก้ววิทยุ โทรทัศน์, ครูสอนเต้นรำ, ครูสอนตัดเสื้อ กางเกง, ครูสอน
ตัดผม ดัดผม หรือเสริมสวย ฯลฯ

“ค่ากำนล” (Premium) หมายถึง ค่าค้ำประกัน หรือค่าธรรมเนียมที่ครูเรียกร้องในการ
รับศิษย์เข้ามาเป็นลูกมือฝึกหัด⁽¹⁾หรือหมายถึงเงินค้ำประกัน⁽²⁾นั่นเอง

มาตรา 165 (11) หลัก กำหนดอายุความของสาธารณสถานการศึกษา ที่ฝึกสอน ที่พิทักษ์
รักษาคณไขและเจ้าของสถานของเอกชนอันเป็นที่ทำการทำนองเช่นว่านั้นในฐานะเป็นเจ้าของนี้
เรียกเอาค่าศึกษา ค่าที่ได้ทำการพิทักษ์รักษาคณไขและค่าที่ได้จ่ายเงินไปเกี่ยวกับการนั้น ๆ
จากลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“สาธารณสถานการศึกษา” (Public Institutions for instruction) หมายถึง สถาน
ศึกษาทั้งหลายทุกระดับ เช่น โรงเรียน, วิทยาลัย, มหาวิทยาลัย และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
ทั้งของรัฐและของเอกชน

(1) สกคี่ สมองชาติ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 44.

(2) นานิต นานิตเจริญ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 209.

“ที่ฝึกสอน” หมายถึง สถานที่ฝึกสอนวิชาชีพหรือวิชาการต่าง ๆ ในระยะสั้น เช่น สถานฝึกสอนวิชาการต่อสู้ป้องกันตัว สถานฝึกสอนภาษาต่างประเทศ และน่าจะรวมถึงโรงเรียน กวดวิชาทั้งหลายด้วย ฯลฯ

“ที่พิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้” หมายถึง สถานพยาบาลหรือโรงพยาบาล ทั้งของรัฐและเอกชน, สถานีอนามัย และน่าจะรวมถึง คลินิกที่เปิดรับรักษาคนเจ็บไข้ทั้งที่ป่วยทางกายและจิตใจด้วย

กรณีตามมาตรา 165 (11) เป็นเรื่อง สถานที่ศึกษา, ที่ฝึกสอนเรียกเอาค่าศึกษาจาก นักเรียนหรือนักศึกษา และสถานพยาบาลเรียกเอาค่ารักษาพยาบาล ฯลฯ โดยเจ้าของหรือผู้มีอำนาจจัดการสถานฯ เหล่านั้นเป็นผู้เรียกร้อง ภายในกำหนดอายุความ 2 ปี

ข้อสังเกต กรณีตามมาตรา 165 (11) จะต้องเป็นการเรียกเอาค่าศึกษาโดยสถานศึกษา หรือเรียกเอาค่ารักษาพยาบาลโดยสถานพยาบาล ถ้าเป็นการเรียกร้องอย่างอื่นนอกเหนือจากนี้ ย่อมไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 165 (11)

เช่น สัญญาที่นักเรียนจำทหารเรือ (นรจ.) ทำไว้กับกองทัพเรือว่าเมื่อเรียนสำเร็จจะต้องรับราชการไม่น้อยกว่า 5 ปี มิฉะนั้นจะต้องเสียค่าตอบแทน ต่อมานักเรียนจำทหารเรือผู้นั้น กระทำผิดวินัยจนถูกสั่งปลดออกก่อนครบ 5 ปี นักเรียนจำผู้นั้น (หรือผู้ค้ำประกัน) ต้องเสียค่าตอบแทนตามสัญญาที่ทำไว้ สิทธิเรียกร้องเอาเงินค่าตอบแทนดังกล่าวไม่อยู่ในอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (11), (12), (13) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1056/2511)

มาตรา 165 (12) หลัก กำหนดอายุความของบุคคลจำพวกที่รับคนเข้าไว้บำรุงเลี้ยง หรือฝึกสอนเรียกเอาค่าการงานที่ได้ทำไป และค่าที่ได้ออกเงินจ่ายไปทำนองเช่นระบุไว้ในมาตรา 165 (11)

“บุคคลจำพวกที่รับคนเข้าไว้บำรุงเลี้ยงหรือฝึกสอน” หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจด้านใดด้านหนึ่งที่รับสมัครคนไว้ประจำมีการจัดเลี้ยงอาหารหรือมีการฝึกสอนวิชาการหรือวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง เช่น โรงเรียนเอกชนที่รับนักเรียนเข้าอยู่ประจำในโรงเรียน มีหอพักและมีการจัดเลี้ยงอาหาร 2 มื้อหรือครบ 3 มื้อ, โรงเรียนเสริมสวยที่รับนักเรียนเข้าอยู่ประจำรวมค่าอาหาร ค่าที่พักและค่าศึกษาด้วย, สถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนหรือเด็กเล็ก (Nursery) สถานรับเลี้ยงหรือดูแลคนชราหรือผู้สูงอายุ, สถานรับเลี้ยงหรือดูแลผู้เป็นโรคร้ายบางชนิด ฯลฯ

มาตรา 165 (13) หลัก กำหนดอายุความของครู อาจารย์ในฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ เรียกเอาค่าสอนจากลูกศิษย์หรือสถานศึกษาที่เป็นลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“ครู อาจารย์” (Teachers) หมายถึง ผู้สอนวิชาการในโรงเรียน, วิทยาลัย, มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งของรัฐและของเอกชน หรือรับจ้างสอนพิเศษเป็นรายชั่วโมง เป็นการส่วนตัวด้วย

การเรียกเอาค่าสอน (บางทีก็เรียกว่า “ค่าบรรยาย”) นั้น ต้องเรียกร้องเอาจากลูกศิษย์ หรือจากสถาบันการศึกษาดังกล่าว ภายในกำหนดอายุความ 2 ปี

มาตรา 165 (14) หลัก กำหนดอายุความของบุคคลผู้ประกอบการแพทย์ รวมทั้งศัลย- แพทย์ สูติแพทย์ ทันตแพทย์ และช่างฟัน และสัตว์แพทย์ กับทั้งนางผดุงครรภ์ นางพยาบาล ในฐานะเจ้าหนี้เรียกเอาค่าการทำงานที่ได้ทำ รวมทั้งค่าที่ได้ออกเงินทดรองไปด้วยจากลูกหนี้ สิทธิ เรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

บุคคลดังกล่าวมักทำงานในสถานพยาบาลทั้งของรัฐบาลหรือเอกชนหรือทำการงาน ดังกล่าวเป็นการส่วนตัวก็ตาม เรียกร้องเอาค่าการทำงานในที่นี้ก็คือค่ารักษาพยาบาลซึ่งตามปกติ แล้วรวมทั้งค่ายาด้วย รวมทั้งค่าใช้จ่าย ที่ได้ออกทดรองไปก่อนให้แก่คนไข้ด้วย เช่น ทันตแพทย์ ต้องออกเงินทดรองซื้อฟันปลอมให้คนไข้ เป็นต้น สัตวแพทย์ เรียกค่ารักษาพยาบาลสัตว์เลี้ยง ไว้ดูเล่น เช่น สุนัข แมว หรือสัตว์เลี้ยงไว้ใช้งานหรือใช้เป็นอาหารทั้งหลาย และนางผดุงครรภ์ นางพยาบาล เรียกเอาค่าแรงงาน เช่น ค่าเฝ้าไข้ ฯลฯ เพราะได้เข้าไปมีส่วนช่วยแพทย์ในการ ปฐมพยาบาลด้วย อนึ่ง คำว่า “บุคคลผู้ประกอบการแพทย์” นั้น น่าจะหมายความรวมถึงผู้ช่วย แพทย์ ซึ่งอาจเป็นนุรุษแพทย์หรือพยาบาลที่มีเพศเป็นชาย และรวมถึงผู้ประกอบอาชีพแพทย์ สาขาอื่น ๆ ด้วย เช่น จักษุแพทย์, แพทย์แผนโบราณ ฯลฯ

มาตรา 165 (15) หลัก อายุความของหมอกความ ทนายความ รวมทั้งบรรดาบุคคลที่ ทางราชการได้แต่งตั้ง หรืออนุญาตให้จัดกิจการเฉพาะอย่างในฐานะเป็นเจ้าหนี้ เรียกเอาค่า ธรรมเนียมและค่าที่ได้ออกเงินทดรองไปจากลูกหนี้เพียงที่มีใช่เป็นเงินอันอยู่ในประเภทจะต้อง ส่งเข้าท้องพระคลัง สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“หมอกความ” (Lawyers) ตามแนวคำพิพากษาฎีกา หมายถึงบุคคลผู้ถืออาชีพหรือแสดง ออกกว่าเป็นผู้มีความรู้เพื่อรับจ้างในการใช้วิชากฎหมายโดยทั่ว ๆ ไป เช่นที่ปรึกษากฎหมายเป็น หมอกความ ตามมาตรา 165 (15) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1373/2493) การที่หมอกความเรียกเอา ค่าธรรมเนียมหรือค่าปรึกษากฎหมาย จึงอยู่ในบังคับมาตรานี้ อนึ่ง หมอกความมีความหมายเป็น ที่ทราบกันดีว่า หมายถึงทนายความหรือผู้ว่าความในศาลยุติธรรม⁽¹⁾

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 106.

“ทนายความ” (Attorneys) ตามแนวคำพิพากษาฎีกา หมายถึงผู้ได้รับอนุญาตให้เป็นทนายความตามกฎหมาย (พ.ร.บ.ทนายความฯ) มีสิทธิว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตัวความในศาล (คำพิพากษาฎีกาที่ 1429/2521) ผู้ที่จะเป็นทนายความได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด และต้องเป็นผู้ที่ได้จดทะเบียนและรับใบอนุญาตจากเนติบัณฑิตยสภาให้มีสิทธิว่าความในศาล ทนายความมี 2 ชั้น คือ ทนายความชั้นหนึ่ง และทนายความชั้นสอง ทนายความชั้นหนึ่ง มีสิทธิว่าความในศาลทั่วราชอาณาจักร -ทนายความชั้นสอง มีสิทธิว่าความในศาลในเขตจังหวัดรวมทั้งจังหวัดตามที่ระบุไว้ในใบอนุญาต และมีสิทธิว่าความในศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาเฉพาะคดีที่ศาลชั้นต้นในเขตจังหวัดดังกล่าวได้พิพากษาหรือสั่ง และมีสิทธิตามประเด็นไปว่าความในศาลอื่นได้ด้วย (มาตรา 4 พ.ร.บ.ทนายความ พ.ศ. 2508)

เมื่อได้รับอนุญาตประกอบอาชีพทนายความรับจ้างว่าความ หากทนายจะเรียกเอาค่าจ้างว่าความหรือค่าธรรมเนียม ต้องเรียกเอาภายในกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (15) นี้

ตัวอย่าง (1) สัญญาจ้างว่าความเป็นสัญญาจ้างทำของ ถ้าได้มีการตกลงว่าจ้างกันให้ทนายความดำเนินการเรียกร้องมรดกที่ตัวความมีส่วนได้ ทนายความผู้นั้นมีหน้าที่ต้องว่าความดำเนินการเรียกร้องมรดกรายนี้ตลอดไปจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อไม่ปรากฏว่าตัวความบอกเลิกสัญญา และการเรียกร้องมรดกรายนี้ได้ดำเนินการต่อเนื่องกันมาหลายคดี เพิ่งมาเสร็จในคดีสุดท้ายโดยตัวความไม่มาติดต่อแต่งตั้งให้เป็นทนายความอีกดังเช่นคดีก่อน เช่นนี้ทนายความฟ้องเรียกค่าจ้างว่าความได้ตามสัญญา ถ้านำคดีมาฟ้องยังไม่เกิน 2 ปีนับแต่สิ้นคดีสุดท้าย คดีของโจทก์จึงยังไม่ขาดอายุความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 513/2507)

(2) สัญญาจ้างว่าความมีว่า เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว จำเลยจะให้ค่าจ้างแก่โจทก์ (ทนายความ) สิทธิเรียกร้องของโจทก์จึงอาจเริ่มบังคับได้เมื่อคดีถึงที่สุด ภายในกำหนด 2 ปี ตามมาตรา 165 (15) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1838/2514)

(3) จำเลยว่าจ้างโจทก์ให้เป็นทนายฟ้องคดี เมื่อโจทก์ยังดำเนินคดีไม่เสร็จตามสัญญา จำเลยย่อมมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ตามมาตรา 605 แต่ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การเลิกสัญญานั้นให้โจทก์ และเมื่อเลิกสัญญากันแล้ว จำเลยต้องจ่ายเงินตามควรแก่ค่าแห่งการงานของโจทก์ และต้องคิดค่าจ้างตามรูปคดี หากใช้คิดแต่ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การเลิกสัญญานั้นไม่ และสิทธิเรียกร้องของโจทก์ในกรณีนี้มีกำหนดอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (15) (คำพิพากษาฎีกาที่ 2474/2516)

(4) ตัวความตอนท้ายความได้ เป็นการบอกเลิกสัญญาอ้างว่าความตามมาตรา 605 หมายความเรียกค่าจ้างตามผลงานที่ได้ทำไปตามมาตรา 391 อายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (15) นับตั้งแต่วันตอนท้ายความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1429/2521)

ข้อสังเกต กรณีที่หมอกความหรือทนายความมีเงินเดือนหรือค่าจ้างประจำเป็น รายงวด อาจเป็นเดือนหรือเป็นปี หากจะเรียกร้อยเอา ย่อมไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 (15) นี้ แต่อยู่ใน บังคับมาตรา 166

“บรรดาบุคคลที่ทางราชการได้แต่งตั้งหรืออนุญาตให้จัดกิจการเฉพาะบางอย่าง” กิจการเฉพาะบางอย่งนั้น น่าจะหมายถึงกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดีความในโรงศาลด้วย ไม่น่าจะมีความหมายกว้างไกลกว่านี้ เช่น ทนายความตามที่กระทรวงกลาโหมกำหนด ซึ่งมี คุณสมบัติดังนี้คือ เป็นข้าราชการประจำการสังกัดกระทรวงกลาโหม, สอบความรู้ทางกฎหมาย ได้ปริญญาตรีและได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาตั้งแต่ชั้นผู้บังคับกองพันหรือเทียบเท่าขึ้นไป ให้ความรู้ความได้เฉพาะคดีนั้น⁽¹⁾ (ข้อบังคับกระทรวงกลาโหมว่าด้วยทนาย พ.ศ. 2499 และ พ.ร.บ. ธรรมนูญศาลทหาร มาตรา 55 วรรคสาม), ผู้บังคับบัญชาทหารที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ ทหารให้เป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกระทำความผิด (พ.ร.บ. ธรรมนูญศาลทหาร มาตรา 47), ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นอนุญาโตตุลาการ (ดูความหมายของ อนุญาโตตุลาการในมาตรา 168), ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดก โดยคำสั่งศาล ฯลฯ ล้วนแต่น่าจะอยู่ในความหมายของมาตรา 165 (15) ทั้งสิ้น ฉะนั้นหากบุคคลดังกล่าวเรียกร้อย เอาค่าธรรมเนียมต่าง ๆ (Fees) และค่าที่ได้จ่ายเงินทรองไปก่อน แต่เงินดังกล่าวนั้นจะต้อง ไม่อยู่ในประเภทที่จะต้องนำส่งเข้าคลัง (หรือส่งเข้าฝ่ายการเงินของส่วนราชการนั้น ๆ) และ ต้องเรียกร้อยภายในกำหนดอายุความ 2 ปี

คำพิพากษาฎีกาที่ 426/2517 อายุความที่ ก.พ. จะฟ้องเรียกเงินที่ได้จ่ายแก่นักเรียน ส่วนตัวในความดูแลเงินไปกว่าที่ผู้ฝากส่งมอบไว้ตามสัญญาที่ผู้ฝากรับจะชดใช้ ต้องใช้อายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 มิใช่ 2 ปีตามมาตรา 165 (7), (15)

ข้อสังเกต ทั้งนี้เพราะ ก.พ.มิใช่ถูกจ้างตามมาตรา 165 (7) และมีโซบุคคลที่ทางราชการ แต่งตั้งตามมาตรา 165 (15)

(1) พลโท ประสิทธิ์ ใจชื่น, กฎหมายทหาร (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 53

มาตรา 165 (16) หลัก กำหนดอายุความของบุคคลผู้เป็นคู่ความในฐานะเป็นเจ้าหนี้เรียกเอาเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้แก่ทนายความ ซึ่งเป็นลูกหนี้ของตน สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“คู่ความ” (Parties to an action) หมายถึงโจทก์ฝ่ายหนึ่งและจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง (ป.วิ.อ. มาตรา 2 (15)) และหรือบุคคลผู้ยื่นคำฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมายหรือในฐานะทนายความ (ป.วิ.แพ่ง มาตรา 1 (11))

อนึ่งการที่คู่ความเรียกเอาเงินที่ได้จ่ายล่วงหน้าให้แก่ทนายความของตนนั้น มิได้หมายความว่าเฉพาะคู่ความและทนายความในคดีฟ้องร้องกันในศาลแล้วเท่านั้น แต่หมายรวมถึงคู่ความและทนายความที่มอบและรับเงินกันในฐานะคู่ความและทนายความก่อนฟ้องคดีในศาลด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1283/2510)

มาตรา 165 (17) หลัก กำหนดอายุความของบุคคลผู้เป็นพยาน และผู้เชี่ยวชาญในฐานะเป็นเจ้าหนี้ เรียกเอาค่าธรรมเนียมและค่าที่ได้ออกเงินทตรงไปจากลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 2 ปี

“พยาน” (Witnesses) ในที่นี้หมายถึงพยานบุคคล ซึ่งก็คือผู้รู้เห็นเหตุการณ์ หากได้รับหมายเรียกให้ไปให้การเป็นพยานมีสิทธิได้รับค่าพาหนะและค่าป่วยการจากคู่ความแล้วแต่กรณี หากคู่ความไม่จ่าย พยานมีสิทธิเรียกเอาภายในกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (17)

“ผู้เชี่ยวชาญ” (Experts) หรือผู้ชำนาญทางด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้านโดยเฉพาะ เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์แขนงต่าง ๆ ในกองพิสูจน์หลักฐาน กรมตำรวจ หากได้รับมอบหมายให้ตรวจวัตถุพยานหรือพยานเอกสารต่าง ๆ กรณีที่ได้รับสินจ้าง ค่าธรรมเนียม หรือค่าที่ได้ออกเงินทตรงจ่ายไปก่อนนั้นก็ดี ต้องเรียกร้องเอาภายในกำหนดอายุความ 2 ปีตาม มาตรา 165 (17)

มาตรา 165 วรรคท้ายและมาตรา 166 กำหนดอายุความ 5 ปี

มาตรา 165 วรรคท้าย เป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปในกำหนดอายุความ 2 ปี ในอนุมาตรา (1), (2) และ (5) ซึ่งได้กล่าวไปข้างแล้วในอนุมาตราดังกล่าว จะอธิบายด้วยการยกตัวอย่างอนุมาตราดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 165 วรรคท้ายเป็นลำดับไป คือ

อนุมาตรา (1) เช่น ก. พ่อค้าคนกลางขายส่งสับปะรด ข. ซื้อไปบริโภคเอง หรือขายต่อ ก็ตาม สิทธิเรียกร้องเอาเงินค่าขายสับปะรดของก. มีกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (1)

แต่ถ้า ข.ซื้อสับประรดไปเป็นจำนวนมากเพื่อนำไปบรรจุเป็นสับประรดกระป๋อง หรือนำไปคั้นเป็นน้ำสับประรดกระป๋อง หรือสับประรดกวน แล้วแต่กรณีอันเป็นกิจการอุตสาหกรรมของ ข. ลูกหนี้ ดังนี้ สิทธิเรียกร้องเอาเงินค่าขายสับประรดของ ก. มีกำหนดอายุความ 5 ปี ต้องด้วยข้อยกเว้นในมาตรา 165 (1) ประกอบวรรคท้าย

ข้อสังเกต ถ้า ก. พ่อค้าคนเดิมขายทรัพย์สินส่วนตัวอย่างอื่น เช่นขายสร้อยคอทองคำให้ ข. ดังนี้ ก. มิใช่พ่อค้า แม้ถึงว่า ข. จะนำสร้อยคอทองคำนั้นไปหลอมผลิตออกมาเป็นแบบใหม่เพื่ออุตสาหกรรมของ ข. เอง กรณีก็ไม่ต้องด้วยมาตรา 165 วรรคท้าย และกรณีไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 165 (1) ดังนั้นจึงต้องอยู่ในกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164

คำพิพากษาฎีกาที่ 2372/2515 โจทก์เป็นผู้ประกอบการค้าพลาสติกเม็ด ได้ขายสินค้าพลาสติกเม็ดให้จำเลยเพื่อผลิตเป็นถุงพลาสติกขาย อันเป็นการที่ได้ทำเพื่ออุตสาหกรรมของฝ่ายลูกหนี้นั่นเอง สิทธิเรียกร้องของโจทก์ในราคาพลาสติกจึงมีอายุความ 5 ปีตามมาตรา 165 วรรคท้าย

อนุมาตรา (2) เช่น ก. เป็นกสิกรเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อไว้เป็นจำนวนมาก ก. ได้ขายไก่จำนวนหนึ่งให้แก่ ข. ข. ได้นำไก่นั้นไว้บริโภคเอง สิทธิเรียกร้องเอาเงินค่าขายไก่ของ ก. มีกำหนดอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (2) แต่ถ้า ข. ประกอบอาชีพเป็นพ่อค้าคนกลางรับซื้อไก่จำนวนนั้นไว้เพื่อขายต่อ มิได้ซื้อไว้สำหรับบริโภคเอง ดังนี้ สิทธิเรียกร้องเอาเงินค่าขายไก่ของ ก. มีกำหนดอายุความ 5 ปี เพราะกรณีไม่ต้องด้วยมาตรา 165 (2) ตอนท้าย จึงต้องบังคับตามมาตรา 165 วรรคท้าย

ข้อสังเกต ถ้า ก. กสิกรคนเดิม ขายทรัพย์สินอื่นซึ่งมิใช่ผลิตผลกสิกรรม ก็ย่อมไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 วรรคท้าย แต่อยู่ในบังคับมาตรา 164

อนุมาตรา (5) เช่น

(1) ก. จับสลากได้โควตาเป็นตัวแทนจำหน่ายสลากกินแบ่งรัฐบาล (Lottery) แล้ว ก. ได้นำสลากกินแบ่งนั้นไปขายเอง ข. ต้องการเสี่ยงโชคจึงซื้อไว้จำนวนหนึ่ง สิทธิเรียกร้องค่าขายสลากกินแบ่งของ ก. มีกำหนดอายุความ 2 ปี ตามมาตรา 165 (5) แต่ถ้า ข. ประกอบอาชีพเป็นกนกลางผู้ค้าสลากกินแบ่งเสียเอง (เป็นยี่ปั้ว) รับซื้อจาก ก. ทั้งหมดแล้ว นำไปขายต่อดังนี้ สิทธิเรียกร้องค่าขายสลากของ ก. มีกำหนดอายุความ 5 ปี ต้องด้วยข้อยกเว้นในมาตรา 165 (5) ประกอบมาตรา 165 วรรคท้าย

ข้อสังเกต ถ้า ก. ขายทรัพย์สินอย่างอื่น หรือมิได้มีอาชีพขายสลากกินแบ่ง แต่ได้ซื้อ

สลากกินแบ่งมาจำนวนหนึ่งแล้วขายต่อไป กรณีก็ไม่อยู่ในบังคับมาตรา 165 วรรคท้าย แต่อยู่ในบังคับมาตรา 164

(2) พ่อค้าขายสลากกินแบ่งรัฐบาลได้ซื้อเชื่อสลากกินแบ่งจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลไปขายต่อ แม้ว่าการซื้อสลากกินแบ่งจะเป็นการซื้อขาดจากสำนักงานฯ ก็มีอายุความฟ้องเรียกเอาค่าสลากกินแบ่งได้ภายใน 5 ปี ตามมาตรา 165 วรรคท้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 357/2509)

(3) จังหวัดขายสลากกินแบ่งฯ แก่ยี่ปัวเพื่อนำไปขายต่อ มีอายุความฟ้องร้องเรียกเอาค่าสลากฯ ภายใน 5 ปี ตามมาตรา 165 วรรคท้าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 417/2520)

มาตรา 166 หลัก กำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรานี้ เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่เรียกเอาดอกเบี้ยค้างส่ง, เงินผ่อนทุนคืนเป็นงวด ๆ, ค่าเช่าทรัพย์สินค้างส่ง (ซึ่งมิใช่ผู้ที่ค้าในการให้เช่าสังหาริมทรัพย์ ตามมาตรา 165 (6)), เงินค้างจ่าย เช่น เงินปี (น่าจะรวมถึงเงินเบี้ยหวัดด้วย), เงินเดือน, เงินเบี้ยบำนาญ, เงินค่าบำรุงรักษาและเงินอื่น ๆ ที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลาที่แน่นอน โดยเรียกเอาจากลูกหนี้ และสิทธิเรียกร้องดังกล่าว มีกำหนดอายุความ 5 ปี

จะสังเกตได้ว่า บรรดาดอกเบี้ยที่ดี เงินผ่อนทุนคืนเป็นงวด ๆ ก็ดี ค่าเช่าทรัพย์สินที่ค้างส่ง ตลอดจนเงินค้างจ่าย หรือเงินเดือน, เงินปีต่าง ๆ ดังกล่าว ล้วนเป็นจำนวนเงินที่กำหนดนับได้แน่นอนทั้งสิ้น เพราะมีความหมายชัดเจนอยู่แล้ว นอกจากนั้นระยะเวลาจ่ายก็มีกำหนดเวลาที่แน่นอนด้วย กล่าวคือ กรณีจะต้องด้วยกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 นั้น ต้องเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน และต้องมีกำหนดระยะเวลาจ่ายที่แน่นอนด้วย ถ้าขาดอย่างหนึ่งอย่างใด ย่อมไม่อยู่ในบังคับมาตรา 166 นี้

ตัวอย่าง (1) สัญญากู้เขียนไว้ว่า ผ่อนชำระเป็นงวด แต่ไม่มีข้อความว่าจะใช้กี่งวด กวดละเท่าใด ดังนี้ ย่อมไม่อยู่ในกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 275/2487) เพราะมิได้กำหนดระยะเวลาไว้แน่นอนทั้งจำนวนเงินก็ไม่แน่นอนด้วย

(2) อายุความฟ้องเรียกค่าเช่าสังหาริมทรัพย์มีกำหนด 5 ปี ตามมาตรา 166 แต่อายุความฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้เช่าเกี่ยวแก่สัญญาเช่ามีกำหนด 6 เดือนตามมาตรา 563 (คำพิพากษาฎีกาที่ 375/2494)

(3) การเล่นเกมไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ เมื่อมูลหนี้เป็นหนี้สินในเรื่องการเล่นแชร์ ซึ่งจะต้องผ่อนส่งทุนคืนเป็นงวด ๆ ทุกเดือน สิทธิเรียกร้องในการ

ส่งต้นเงินคืนเป็นงวด ๆ อันมีกำหนดเวลาแน่นอน ย่อมอยู่ในกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 284/2516)

(4) จำเลยเป็นหนี้ธนาคารโจทก์ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ได้ทำหนังสือรับรองว่ายังเป็นหนี้โจทก์อยู่ทั้งต้นเงินและดอกเบี้ย จำนวน 37,685 บาท จำเลยผ่อนชำระต้นเงินและดอกเบี้ยให้เป็นรายเดือนเดือนละ 1,500 บาท ดังนี้ถือว่าโจทก์จำเลยได้ตกลงเปลี่ยนแปลงวิธีการชำระหนี้ใหม่ โดยเรียกเอาดอกเบี้ยค้างส่งและเรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่ง เพื่อผ่อนทอนคืนเป็นงวด ๆ เมื่อโจทก์ฟ้องคดีเป็นเวลาเกิน 5 ปี นับแต่กำหนดวันชำระหนี้งวดสุดท้าย ฟ้องของโจทก์จึงขาดอายุความ ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1949/2517)

(5) เงินผลประโยชน์ 80,000 บาทที่โจทก์ควรจะได้จากการที่โจทก์โอนสิทธิการเช่ายอมให้จำเลยเช่าทำสัญญาเช่าตึกแถว แบ่งชำระเป็นงวด ๆ มีเงินที่เป็นทำนองเดียวกับที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลา จึงไม่เป็นสิทธิเรียกร้องที่กำหนดอายุความไว้ 5 ปี ตามมาตรา 166 ต้องใช้อายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2453/2519)

(6) ทำสัญญาลงในเอกสารว่าได้ค้างเงินค่าดอกเบี้ยอยู่ 60,000 บาท จะผ่อนส่งเดือนละ 10,000 บาทจนครบ หากเดือนใดไม่ชำระยอมให้คิดดอกเบี้ยร้อยละ 1.25 บาทตลอดไป แล้วลงชื่อผู้ให้สัญญา ดังนี้ เป็นหนังสือรับสภาพหนี้เงินดอกเบี้ยที่ค้าง ต้องใช้อายุความ 5 ปี ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2725/2519)

(7) อายุความฟ้องเรียกค่าเช่าตึกแถวรายเดือนที่ค้างชำระ มีอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 537/2521)

(8) เป็นหนี้ค้างชำระค่าซื้อหมู แปลงหนี้เป็นสัญญากู้เงิน ผ่อนใช้เดือนละ 500 บาท อายุความนับแต่วันชำระหนี้เป็นหมูบางส่วน เมื่อมาฟ้องเกิน 5 ปี ย่อมขาดอายุความ ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 192/2523)

(9) ค่าล่วงเวลาและค่าทำงานในวันหยุดมิใช่จำนวนเงินที่ตกลงไว้แน่นอน แม้จะกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลาก็ตาม ฉะนั้นจึงไม่อยู่ในกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 แต่อยู่ในบังคับมาตรา 165 (9) ซึ่งมีกำหนดอายุความ 2 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2923/2523) เพราะค่าล่วงเวลา และค่าทำงานนั้นขึ้นอยู่กับความขยันในการทำงาน

คำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 166⁽¹⁾

(1) การฟ้องเรียกดอกเบี้ยเงินกู้ค้างส่งหรือค้างชำระ อยู่ในบังคับของกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 106/2504) ดอกเบี้ยค้างส่งไม่จำเป็นต้องเป็นดอกเบี้ยเงินกู้เสมอไป อาจเป็นดอกเบี้ยหนี้สินอย่างอื่นก็ได้ เช่น ซ้ำอสังหาริมทรัพย์และตกลงกันให้คิดดอกเบี้ยยอมอยู่ในบังคับของกำหนดอายุความตามมาตรา 166

(2) ดอกเบี้ยที่โจทก์เรียกร้องนับแต่วันฟ้องไปจนกว่าจำนวนจะชำระเสร็จ ไม่ใช่ดอกเบี้ยค้างส่งตามมาตรา 166 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1187/2482) ถ้าการพิจารณาคดียืดเยื้อ โจทก์ยอมมีสิทธิได้ดอกเบี้ยเกิน 5 ปี โดยไม่มีกำหนดอายุความ

(3) ดอกเบี้ยที่ทบต้นตามกฎหมายหรือตามประเพณีของธนาคารยอมเป็นเงินต้น มิใช่ดอกเบี้ยค้างส่ง (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2513)

(4) แวดดอกเบี้ยที่ค้างส่งหรือค้างชำระ มาทำสัญญาผ่อนชำระเป็นงวด ๆ อยู่ในบังคับของกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2725/2519)

(5) ดอกเบี้ยค้างส่งคงขาดอายุความเฉพาะส่วนที่เกิน 5 ปี ดอกเบี้ยงวดใดยังไม่เกิน 5 ปี ไม่ขาดอายุความ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 780/2482) คำพิพากษาศาลฎีกาลบนี้ยอมเป็นแบบอย่างสำหรับเงินค้างส่งหรือค้างจ่ายตามมาตรา 166 ได้ทุกอย่าง เงินส่วนใดงวดใดที่เกิน 5 ปี ขาดอายุความ ส่วนที่ยังไม่เกิน 5 ปีขาดอายุความตามกันไปทั้งหมดไม่

(6) การฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 แต่การฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้เช่าเกี่ยวแก่สัญญาเช่ามีกำหนดอายุความ 6 เดือนตามมาตรา 563 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 375/2494, 91/2512) การฟ้องเรียกค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์ค้างส่งก็มีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 เว้นแต่ผู้ให้เช่าเป็นผู้ดำเนินการให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (6)

(7) เงินเดือนมีลักษณะเป็นค่าจ้างทำงาน แต่มีลักษณะจ่ายเป็นรายเดือนจึงเรียกว่าเงินเดือน การฟ้องเรียกเงินเดือน มีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1172/2503) เงินค่าจ้างที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลาอยู่ในบังคับของกำหนดอายุความตามมาตรา 166 หากไม่มีกำหนดเวลาอยู่ในบังคับมาตรา 165 (8)

(8) ทำสัญญากันแล้วตกลงกันให้ผ่อนส่งคืนเป็นงวด ๆ อยู่ในบังคับของกำหนดอายุความ

(1) ศักดิ์ สอนองชาติ, เว็บบล็อก, หน้า 50-53.

5 ปีตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 581/2494)

(9) หนี้สินในการเล่นแชร์ซึ่งจะต้องผ่อนส่งคืนเป็นงวด ๆ ทุกเดือน สิทธิเรียกร้องส่งคืนเงินคืนเป็นงวด ๆ อันมีกำหนดเวลาแน่นอน เช่นนี้ มีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 182/2516, 284/2516)

(10) จำเลยผู้เป็นหนี้ธนาคารโจทก์ตามสัญญาเบิกเงินเกินบัญชี ได้ทำหนังสือรับรองว่ายังเป็นหนี้โจทก์อยู่ทั้งต้นเงินและดอกเบี้ยจำนวน 37,685 บาท จำเลยยอมผ่อนชำระเงินและดอกเบี้ยให้เป็นรายเดือนเดือนละ 1,500 บาท ถือได้ว่าโจทก์จำเลยได้ตกลงเปลี่ยนแปลงวิธีการชำระหนี้ใหม่ โดยเรียกเอาดอกเบี้ยค้างส่ง และเรียกเอาจำนวนเงินอันพึงส่งเพื่อผ่อนส่งคืนเป็นงวด ๆ โจทก์ฟ้องคดีเป็นเวลาเกิน 5 ปี นับแต่วันชำระหนี้งวดสุดท้าย ฟ้องของโจทก์ขาดอายุความตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1949/2517)

(11) เงินผลประโยชน์ที่โจทก์ควรจะได้จากการที่โจทก์โอนสิทธิการเช่าให้แก่จำเลยแบ่งชำระเป็นงวด ๆ มิใช่เงินที่เป็นทำนองเดียวกับที่มีกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลา เพราะตามปกติธรรมดาแล้วจำเลยจะต้องชำระให้โจทก์ทั้งหมด จึงไม่เป็นสิทธิเรียกร้องที่มีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 ต้องใช้อายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2453/2519) อันที่จริงมูลหนี้เดิมจะเป็นหนี้ค่าอะไร ไม่น่าจะมีความสำคัญ เมื่อคู่สัญญาตกลงกันให้ผ่อนชำระเป็นงวด ๆ มีจำนวนแน่นอนและมีกำหนดระยะเวลาจ่ายที่แน่นอน ก็น่าจะต้องถือว่าเป็นเงินอันพึงส่งเพื่อผ่อนส่งคืนเป็นงวด ๆ ซึ่งมีกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166

(12) สิทธิเรียกร้องค่ากระแสไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ไม่อยู่ในบังคับอายุความ 2 ปีตามมาตรา 165 (1) และโดยที่ค่ากระแสไฟฟ้าประจำเดือนมิใช่จำนวนเงินที่ตกลงไว้แน่นอน แม้จะกำหนดจ่ายเป็นระยะเวลา也不需要ด้วยกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 ต้องนำอายุความทั่วไปซึ่งมีกำหนด 10 ปีตามมาตรา 164 มาใช้บังคับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2517/2520, 1115/2521)

(13) หนี้ค่าซื้อสุกร แปลงหนี้เป็นสัญญากู้เงิน และตกลงผ่อนใช้เดือนละ 500 บาท อยู่ในบังคับของกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 166 (คำพิพากษาฎีกาที่ 192/2523)

มาตรา 167 และมาตรา 168 - กำหนดอายุความ 10 ปี

กำหนดอายุความทั่วไปคือ 10 ปี ตามมาตรา 164 นั้น เป็นกำหนดอายุความที่มีไว้อุดช่องว่างในการใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากมูลหนี้ทั่วไปที่ไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือ สิทธิเรียกร้องอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติอายุความไว้เป็นอย่างอื่น ก็

ต้องถือว่ามีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 เพราะสิทธิเรียกร้องทั้งหลายต้องมีกำหนดอายุความ จะอ้างว่าสิทธิเรียกร้องนั้นไม่มีอายุความหาได้ไม่⁽¹⁾ อนึ่งสิทธิเรียกร้องอย่างใด ๆ ที่มีกฎหมายลักษณะอื่นบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ก็ต้องบังคับไปตามบทบัญญัตินั้น ๆ

ตัวอย่าง (1) จำเลยเช่าซื้อรถยนต์ของโจทก์ไปแล้วผิคนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ โจทก์จึงเลิกสัญญากับจำเลย จำเลยก็ไม่นำรถมาคืน โจทก์ทวงถามและยึดรถคืนมาได้ภายหลัง โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าเสียหาย 2 ประการ คือ 1. ค่าเสียหายจากการที่โจทก์ขาดประโยชน์ที่เอารถไปให้ผู้อื่นเช่าต่อไม่ได้ 2. ค่าเสียหายจากการที่จำเลยใช้รถชำรุดบุบสลาย ค่าเสียหายใน 1. นั้นไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีกำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 ส่วนค่าเสียหายใน 2. นั้น ป.พ.พ.ว่าด้วยเช่าซื้อมิได้บัญญัติเรื่องอายุความฟ้องร้องไว้โดยตรง จึงนำมาตรา 562 ในลักษณะเช่าทรัพย์สินมาใช้โดยอนุโลม จึงอยู่ในบังคับอายุความ 6 เดือนตามมาตรา 563 จะนำอายุความตามมาตรา 164 มาใช้บังคับหาได้ไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1585/2517)

ข้อสังเกต ที่น่าสงสัยก็เฉพาะค่าเสียหายใน 2. ซึ่งกฎหมายลักษณะเช่าซื้อมิได้กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ แต่ศาลฎีกาได้นำกฎหมายลักษณะเช่าและใช้อายุความกฎหมายลักษณะเช่ามาปรับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสัญญาเช่าซื้อนั้นมีลักษณะเป็นสัญญา 2 สัญญารวมกัน คือ สัญญาเช่า + สัญญาซื้อขาย กรรมสิทธิ์ยังไม่เป็นของผู้เช่าซื้อ จนกว่าจะชำระค่าเช่าซื้อจนครบจำนวนตามเงื่อนไข แต่ถ้าผู้เช่าซื้อผิดสัญญาต้องส่งคืนทรัพย์สินที่เช่าซื้อนั้นแก่ผู้ให้เช่า สำหรับเงินที่ส่งไปบ้างแล้วนั้นให้ถือเป็นค่าเช่า

(2) ก. ทำสัญญาเช่าบ้านทั้งหลังของ ข. เดือนละ 2,000 บาท ข. เรียกค่าเช่าเป็นมัดจำล่วงหน้า 3 เดือน ก่อนที่ ก. จะเข้าอยู่อาศัยบ้านหลังนั้นถูกไฟไหม้เสียหายไม่สามารถเข้าอยู่อาศัยได้ ดังนี้หาก ก. เรียกร้องเอาเงินค่าเช่าที่ชำระล่วงหน้าคืน ก. ต้องเรียกร้องภายในกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ต่อมา ก. ได้ไปเช่าตึกแถวของ ค. เพื่อประกอบการค้า 1 ห้องเดือนละ 5,000 บาท ก. ค้างชำระค่าเช่า 2 เดือน ดังนี้ ค. มีสิทธิเรียกร้องค่าเช่าจาก ก. ภายในกำหนดอายุความ 5 ปีตามมาตรา 166 แต่ถ้า ก. ทำให้ห้องแถวนั้นแตกหักหรือชำรุดเสียหาย ก. จึงเป็นฝ่ายผิดสัญญาเช่า ดังนี้ ค. มีสิทธิเรียกให้ ก. ชำระภายในกำหนดอายุความ 8 เดือน ตามมาตรา 563

(3) จำเลยเสนอขายเครื่องคำนวณไฟฟ้าแก่โจทก์ โจทก์ตกลงซื้อสินค้าของจำเลย และ

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

ได้มีการตกลงเปลี่ยนแปลงในกรณีจำนวนผิดสัญญาไม่ยอมส่งมอบของแก่โจทก์ ปรากฏว่าจำนวนมิได้ส่งมอบของแก่โจทก์ ดังนั้นการซื้อขายในกรณีดังกล่าวเกิดจากการเสนอและการสนองรับในการซื้อขายสินค้าระหว่างจำนวนผู้เสนอกับโจทก์ฝ่ายรับสนอง ไม่ใช่กรณีการซื้อขายของตามตัวอย่างหรือตามคำพรรณา ตามมาตรา 504 และไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความเรียกเปลี่ยนแปลงในเรื่องเช่นนี้ไว้ จึงต้องปรับด้วยมาตรา 164 คือกำหนดอายุความฟ้องร้องไว้ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2174/2524)

นอกจากนี้ ยังมีกำหนดอายุความเฉพาะเรื่อง ซึ่งกฎหมายกำหนดไว้เป็นจำนวน 10 ปี เช่นเดียวกัน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 167 และ 168

มาตรา 167 หลัก กำหนดอายุความหรือสิทธิเรียกร้องของรัฐบาล ในฐานะที่เป็นเจ้าหนี้เรียกเอาค่าภาษีอากร จากบุคคลที่เป็นลูกหนี้ สิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 10 ปี แต่ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องเพื่อน้อย่างอื่นของรัฐบาลแล้ว ก็ให้บังคับตามมาตรา 164, 165 หรือ 166 แล้วแต่กรณี เช่นเดียวกับบุคคลอื่นทั่วไป

“ภาษี” (Taxes) หมายถึงเงินที่รัฐบาลเรียกเก็บจากราษฎรเพื่อนำไปใช้จ่ายในการบำรุงประเทศ⁽¹⁾ เช่น ภาษีเงินได้, ภาษีการค้า, ภาษีศุลกากร, ภาษีโรงเรือน, ภาษีบำรุงท้องที่ ฯลฯ

“อากร” (Rates) หมายถึง ค่าธรรมเนียมที่รัฐบาลเรียกเก็บจากสิ่งที่เกิดจากธรรมชาติหรือสิ่งที่ทำขึ้นเพื่อการค้า⁽²⁾ เช่น อากรไม้, ดิบุก, ยางพารา, รังนก, อากรมหรสพ ฯลฯ

“รัฐบาล” (The Government) ในที่นี้หมายถึง ส่วนราชการต่าง ๆ ของรัฐบาลซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลและมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ในการจัดเก็บภาษีอากร เช่น กรมสรรพากร กรมศุลกากร กรมสรรพสามิต จังหวัด เทศบาล ฯลฯ

ตัวอย่าง (1) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ต้องยื่นรายการที่จำเป็นต้องใช้ในการคำนวณภาษีเงินได้ตามแบบต่อเจ้าพนักงานประเมิน พร้อมกับชำระภาษีที่ต้องเสียภายใน 150 วันนับแต่วันสุดท้ายของรอบระยะเวลาบัญชี อายุความเรียกร้องให้ชำระภาษีเงินได้ดังกล่าวเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียภาษีมียหน้าที่ต้องยื่นรายการและชำระค่าภาษี ถ้ามิได้ใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระภายใน 10 ปีตามมาตรา 167 ก็ขาดอายุความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1401-1402/2515 ประชุมใหญ่)

(1) ประสิทธิ์ แสนศิริ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 216.

(2) เรื่องเดียวกัน, หน้า 312.

(2) ค่าตอบแทนการวิ่งเต้นให้ได้ทำสัญญา เข้าลักษณะเป็นนายหน้าตามประมวลรัษฎากร มาตรา 77 ต้องเสียภาษีการค้าและภาษีเงินได้ ตามมาตรา 40 (2) ถ้าเจ้าพนักงานประเมินไม่เรียกมาสอบสวนภายใน 5 ปีก็ไม่มีอำนาจออกหมายเรียกตามมาตรา 19, 20 แต่อายุความเรียกร้องให้ชำระค่าภาษีมียกเว้น 10 ปี โดยเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่ผู้เสียภาษีต้องยื่นรายการ และชำระค่าภาษีตามมาตรา 167 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1106/2520)

(3) ภาษีเงินได้ พ.ศ. 2508 กรมสรรพากรเรียกให้ชำระได้ภายในมีนาคม 2509 ซึ่งกำหนดตามกฎหมายในขณะนั้น อายุความ 10 ปีตามมาตรา 167 สะดุดหยุดลงเมื่อกรมสรรพากรฟ้องบริษัท และเริ่มนับใหม่เมื่อศาลจำนำคดีเพราะบริษัทถูกศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด (คำพิพากษาฎีกาที่ 2806/2522)

มาตรา 168 หลัก กำหนดอายุความหรือสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้ แม้ถึงว่าสิทธิเรียกร้องเดิม (อายุความตามมูลหนี้เดิม) จะมีกำหนดน้อยกว่า 10 ปี หากต่อมาภายหลังเจ้าหนี้ได้กระทำการหนึ่งประการใดดังต่อไปนี้ อันถือได้ว่าเป็นการตั้งหลักฐานขึ้นใหม่ คือ

1. เจ้าหนี้ได้ฟ้องคดีตามสิทธิเรียกร้องนั้น และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้น หรือ

2. คู่กรณี (เจ้าหนี้-ลูกหนี้) ได้ตกลงมอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด และอนุญาตตุลาการได้ชี้ขาดตัดสินให้มีการบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้น (อนุญาตตุลาการ หมายถึงบุคคลผู้ซึ่งคู่กรณียินยอมพร้อมใจกันตั้งให้เป็นผู้ชำระหรือชี้ขาดตัดสินข้อพิพาท อาจตกลงกันเองหรือตั้งกันโดยให้ศาลรับรู้ ดู ป.วิ.พ.มาตรา 210-222) หรือ

3. คู่กรณีได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันเพื่อระงับข้อพิพาทและให้มีการบังคับตามสิทธิเรียกร้องนั้น

ดังนั้น ให้สิทธิเรียกร้องที่ถือได้ว่าการตั้งหลักฐานขึ้นใหม่ดังกล่าว มีกำหนดอายุความ 10 ปี โดยเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันตั้งหลักฐานขึ้นใหม่นั้น

ตัวอย่าง (1) ก. ตั้งฟาร์มเพาะเห็ดเป่าฮือ และผลิตเชื้อเห็ดต่าง ๆ ขายส่งให้ ข. ข. เป็นคนกลาง ใช้เครดิตรับซื้อไว้แล้วนำไปขายปลีกและขายส่งต่อไปให้บุคคลอื่น ดังนี้ สิทธิเรียกร้องเอาค่าเห็ดฯ ของ ก. ที่มีต่อ ข. มีกำหนดอายุความ 5 ปี ตามมาตรา 165 (2) ประกอบบรรคท้าย ข. อ้างว่าได้ชำระหนี้ค่าเห็ดให้ ก. แล้ว ก. จึงฟ้องคดีต่อศาลแพ่ง ศาลแพ่งมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ ข. ชำระค่าเห็ดฯ แก่ ก. ดังนี้ถือได้ว่า ก. ได้สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งมีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 168 โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา

ถึงที่สุดเป็นต้นไป (ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 2084, 2085/2523)

หรือถ้า ก. มิได้ฟ้องศาล แต่ ก. ได้ตกลงกับ ข. ด้วยการมอบข้อพิพาทให้ ก. เป็นอนุญา-
โตตุลาการ ตัดสินชี้ขาด และ ก. ได้ตัดสินชี้ขาดให้ ข. ชำระหนี้ค่าเสียหายแก่ ก. ดังนี้ถือว่า ก.
ได้สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการ ซึ่งมีกำหนดอายุความ
10 ปีตามมาตรา 168 โดยเริ่มนับตั้งแต่วันที่อนุญาโตตุลาการตัดสินข้อพิพาท ดังนั้น หาก ข.
ไม่ชำระหนี้ตามคำตัดสินของอนุญาโตตุลาการ ก. ย่อมมีสิทธิฟ้องร้องบังคับ ข. ได้ภายในกำหนด
อายุความ 10 ปี มิใช่ 5 ปี ตามกำหนดอายุความเดิม

หรือถ้า ก. และ ข. ได้ตกลงทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันเพื่อระงับข้อพิพาท
โดย ข. ยอมรับที่จะชำระหนี้ให้ ก. แล้ว แต่ต่อมา ข. มิได้ชำระหนี้ตามสัญญาประนีประนอม
ยอมความดังกล่าว ดังนี้ถือว่า ก. ได้สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยประนีประนอม
ยอมความตามมาตรา 168 แล้ว ก. ย่อมมีสิทธิฟ้องร้องบังคับ ข. ได้ภายในกำหนดอายุความ 10
ปี มิใช่ 5 ปี ตามกำหนดอายุความเดิม

(2) โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันว่า ให้โจทก์มีสิทธิเก็บกินใน
ที่ดินของจำเลย ย่อมเป็นการทำนิติกรรมที่ก่อให้เกิดบุคคลสิทธิแก่โจทก์ในอันที่จะเรียกร้องให้
จำเลยไปจดทะเบียนสิทธิเก็บกินให้เป็นทรัพย์สินอันบริบูรณ์ตามกฎหมายได้ครบเท่าที่จำเลย
มิได้โอนที่ดินให้แก่บุคคลอื่น และสิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยประนีประนอมยอมความ
เช่นนี้ มีกำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 168

อนึ่งการที่จำเลยยอมให้โจทก์เข้าใช้สิทธิเก็บกินในที่ดินตั้งแต่วันที่ทำสัญญาประนีประนอม
ยอมความตลอดมา ถือว่าจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามสิทธิเรียกร้องได้ทำการอันปราศจากเคลือบคลุม
สงสัยตระหนักเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้องของโจทก์ อายุความฟ้องร้อง
ของโจทก์จึงสะดุดหยุดลง (มาตรา 172) และเมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงนั้นยังไม่
สุดสิ้น อายุความก็ยังไม่เริ่มนับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 679/2514 ประชุมใหญ่)

(3) หนี้เงินตามคำพิพากษาเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ศาลได้พิพากษา หาได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่
จำเลยรับคำบังคับไม่ อนึ่งหนี้เงินตามคำพิพากษานั้นเป็นสิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดย
คำพิพากษามีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 168 โจทก์ฟ้องจำเลยให้เป็นบุคคลล้มละลาย
โดยอาศัยมูลหนี้จำนวนเงินตามคำพิพากษาคดีแพ่งดังกล่าวภายในกำหนดอายุความ 10 ปี เมื่อ
โจทก์ฟ้องแล้ว อายุความย่อมสะดุดหยุดอยู่ตามมาตรา 175 คำขอรับชำระหนี้ของโจทก์ยื่นใน

ระหว่างอายุความสะดุดหยุดอยู่ จึงไม่เป็นการต้องห้ามตาม พ.ร.บ.ล้มละลาย มาตรา 94 (1) (คำพิพากษาฎีกาที่ 2084, 2085/2523)

ข้อสังเกต

(1) เมื่อศาลพิพากษาถึงที่สุดให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิขอให้ศาลบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ภายใน 10 ปีตาม ป.วิ.พ.มาตรา 271 ซึ่งเป็นกำหนดระยะเวลาเกี่ยวกับการบังคับคดีมิใช่อายุความ และเจ้าหนี้จะนำคดีมาฟ้องใหม่ก็ไม่ได้ เพราะเป็นการฟ้องซ้ำ ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ.มาตรา 148 เว้นแต่เจ้าหนี้จะอาศัยหนี้ตามคำพิพากษานั้น ฟ้องลูกหนี้เป็นคดีล้มละลายต่อไป⁽¹⁾

(2) กรณีที่สิทธิเรียกร้องนั้นเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา และผู้ทรงสิทธิเรียกร้อง (เจ้าหนี้) หรือผู้เสียหาย (ในคดีอาญา) ไม่ฟ้องคดีแพ่ง แต่ฟ้องคดีอาญาก่อน เมื่อศาลพิพากษาลงโทษจำเลยคดีอาญาจนคดีเด็ดขาดถึงที่สุดแล้วสิทธิของผู้เสียหาย (เจ้าหนี้) ที่จะฟ้องคดีแพ่ง ย่อมมีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 168⁽²⁾ บางท่านเรียกว่า “อายุความคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา”

เช่น

(2.1) การฟ้องคดีแพ่งให้จำเลยในคดีอาญาใช้ค่าเสียหายฐานละเมิด เมื่อศาลได้ลงโทษจำเลยเสร็จเด็ดขาดไปแล้วนั้น การฟ้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหาย มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 168 และ ป.วิ.อ.มาตรา 51 วรรคสามก็บัญญัติรับไว้ด้วย (คำพิพากษาฎีกาที่ 1046/2497)

(2.2) ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยตาม ปอ.มาตรา 326, 328 แล้ว อายุความฐานละเมิดมีกำหนด 10 ปี ตามมาตรา 168 และ ป.วิ.อ.มาตรา 51 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1898/2522)

(2.3) จำเลยถูกฟ้องคดีอาญาในเรื่องเดียวกันนี้ และศาลพิพากษาลงโทษจำเลยจนคดีเด็ดขาดไปแล้ว คดีนี้จึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ป.วิ.อ.มาตรา 51 ประกอบด้วยมาตรา 168 นี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1938/2523)

(2.4) โจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองในข้อหาพร้อมกันฉ้อโกง โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เบิกความเท็จ นำสืบและแสดงหลักฐานเท็จในคดีแพ่ง ซึ่งศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำเลยทั้งสองตามฟ้องแล้ว โจทก์ได้อาศัยมูลคดีอาญาดังกล่าวฟ้องจำเลยทั้งสองให้ร่วมกันรับผิดชอบ ละเมิด ฟ้องโจทก์คดีหลังนี้จึงเป็นฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญา ข้อเท็จจริงในคดีแพ่งที่จำเลย

(1), (2) ศักดิ์ สนองชาติ. เรื่องเดียวกัน. หน้า 56.

ทั้งสองได้ร่วมกระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ก็ต้องถือตามข้อเท็จจริงที่พิพากษาไว้ในคดีอาญา ตาม ป.วิ.อ.มาตรา 46 และอายุความฟ้องร้องต้องถือตาม ป.วิ.อ.มาตรา 51 ซึ่งให้ถืออายุความ 10 ปี ตามมาตรา 168 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2615/2523)

คำพิพากษาฎีกาที่เกี่ยวกับกำหนดอายุความ 10 ปี⁽¹⁾

(1) การกู้ยืมเงิน กฎหมายไม่ได้กำหนดอายุความไว้ จึงอยู่ในบังคับของกำหนดอายุความทั่วไปตามมาตรา 164 ซึ่งมีกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 22/2479)

(2) ทำสัญญาแปลงหนี้ค่าซื้อโค เป็นหนี้ซึ่งมีดอกเบี้ย อายุความฟ้องร้องตามหนี้ที่แปลงใหม่มีกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 862/2486)

(3) ฟ้องให้โอนที่ดินตามสัญญาจะซื้อขาย ซึ่งมีกำหนดเวลาอันแน่นอน มีกำหนดอายุความ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 521/2493 ประชุมใหญ่)

(4) การแบ่งทรัพย์เมื่อสามีภริยาหย่าขาดจากกัน มีกำหนดอายุความ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 950/2500)

(5) ผู้ค้ำประกันฟ้องไล่เบี้ยจากลูกหนี้มีกำหนดอายุความ 10 ปี ไม่ถือตามอายุความที่ลูกหนี้จะถูกเจ้าหนี้ฟ้องในหนี้เดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 449/2501)

(6) เทศบาลฟ้องให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้างผิดพระราชบัญญัติ มีกำหนดอายุความ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 586-589/2501)

(7) การฟ้องให้บังคับตามสิทธิเก็บกินที่ได้จดทะเบียนสิทธิไว้แล้ว มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1548/2503)

(8) ธนาคารฟ้องเรียกเงินตามข้อตกลงในสัญญาใบรับสินค้าเชื่อ (Trust Receipt) มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1848/2505)

(9) บริษัทการบินฟ้องเรียกค่าโดยสารเครื่องบิน มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 มิใช่ 2 ปีตามมาตรา 165 (3) (คำพิพากษาฎีกาที่ 962/2508)

(10) ผู้ถูกสลากกินแบ่งรัฐบาล มีสิทธิเรียกร้องเงินรางวัลได้ภายในกำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 สำนักงานสลากกินแบ่งจะกำหนดสิทธิเรียกร้องให้มารับภายใน 3 เดือนมิได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 473/2509)

(11) ผู้ซื้อฟ้องเรียกราคาจากผู้ขายได้รับล่วงหน้าไปกิน มีกำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 56-60

164 ไม่ต้องด้วยมาตรา 165 (1) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1364/2509, 1359/2523)

(12) การฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรม มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1418/2510) ถ้าฟ้องเพิกถอนการฉ้อฉล อยู่ในบังคับของกำหนดอายุความตามมาตรา 240

(13) ฟ้องเรียกเงินค่าเช่าที่ชำระให้ผู้ให้เช่าไปล่วงหน้าคืน มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1430-1432/2510)

(14) โจทก์จำเลยติดต่อกับขายไม้ซุงกันโดยโจทก์ก็ให้เงินจำเลยก่อน เมื่อจำเลยส่งไม้ให้โจทก์ก็หักราคากันกับเงินที่จำเลยรับไว้แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างโจทก์จำเลยเป็นสัญญาชนิดหนึ่งไม่เข้าบทบัญญัติใด อายุความที่โจทก์เรียกเงินที่เหลือคืนจากจำเลยมีกำหนด 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1326/2511)

(15) การฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนในการที่ผู้ขนส่งทางทะเลไม่ส่งมอบสินค้าให้ผู้รับตราส่ง มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1583/2511)

(16) สิทธิเรียกร้องเบี้ยปรับตามสัญญาจ้างแรงงาน และสัญญาจ้างทำของ มีกำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 685/2512, 1245/2516)

(17) กรณีเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ร้องขอให้เพิกถอนการโอนตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 114, 115 มีกำหนดอายุความ 10 ปี นับแต่วันโอนตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 702-705/2513, 1146-1147/2523)

(18) พ่อค้าขายทรัพย์สินอื่นซึ่งมิใช่สินค้า ต้องใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 164 ซึ่งมีกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1283/2513)

(19) ผู้ว่าจ้างเรียกเงินทดรองค่าจ้างที่จ่ายล่วงหน้าคืนจากผู้รับจ้างทำของ มีกำหนดอายุความ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1988/2515)

(20) ผู้เช่าฟ้องเรียกเงินกินเปล่าคืนจากผู้ให้เช่า เพราะผู้ให้เช่าไม่ให้ผู้เช่าอยู่ครบกำหนดเวลาที่ตกลงกัน มิใช่เรื่องเรียกลามิควรไต่คืน ต้องใช้อายุความทั่วไปตามมาตรา 164 ซึ่งมีกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2211/2516)

(21) การฟ้องเรียกเงินชดเชยตามกฎหมายแรงงาน มีกำหนดอายุความ 10 ปีตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1218/2517, 1565/2523, 1568/2523)

(22) จำเลยเช่าซื้อรถยนต์ของโจทก์แล้วผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ โจทก์ต้องติดตามเอารถคืน โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายที่ขาดประโยชน์จากการเอารถไปให้ผู้อื่นเช่าไม่ได้ และค่า

เสียหายที่จำเลยใช้รถขำรดบุงสลาย ค่าเสียหายประการแรกมีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 ค่าเสียหายประการหลัง มีกำหนดอายุความ 6 เดือน โดยนำมาตรา 562, 563 ในลักษณะเช่าทรัพย์มาใช้บังคับโดยอนุโลม (คำพิพากษาฎีกาที่ 1585/2517)

(23) ฟ้องว่าการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไม่สมบูรณ์ มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2398/2517)

(24) ฟ้องเพิกถอนเครื่องหมายการค้า มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 (คำพิพากษาฎีกาที่ 320/2518)

(25) ผู้เช่าซื้อผิดสัญญาแล้วไม่คืนรถในสภาพเรียบร้อย ต้องใช้ค่าเสียหายตามสัญญา ซึ่งมีกำหนดอายุความ 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1685/2519) น่าจะขัดกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1585/2517 ในข้อ (22)

(26) ฟ้องผู้บุกรุกที่ดินในเขตเหมืองแร่ตามประทานบัตร มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 มิใช่ 1 ปี ตามมาตรา 1375 (คำพิพากษาฎีกาที่ 2829/2519)

(27) ธนาคารฟ้องเรียกเงินตามสัญญาขายลดเช็ค มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 164 มิใช่ 1 ปีตามมาตรา 1002 (คำพิพากษาฎีกาที่ 855/2520)

(28) อายุความเรียกร้องให้ชำระภาษีเงินได้เริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องยื่นรายการและชำระค่าภาษี ถ้ามิได้ใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระภายใน 10 ปี ก็ขาดอายุความตามมาตรา 167 (คำพิพากษาฎีกาที่ 1401-1402/2515 ประชุมใหญ่)

(29) คำตอบแทนการวินิจฉัยให้ได้ทำสัญญา เข้าลักษณะเป็นนายหน้าตามประมวลรัษฎากร มาตรา 77 ต้องเสียภาษีการค้าและภาษีเงินได้ตามมาตรา 40 (2) ถ้าเจ้าพนักงานประเมินไม่เรียกมาสอบสวนภายใน 5 ปี ไม่มีอำนาจออกหมายเรียกตามมาตรา 19, 20 แต่อายุความเรียกร้องให้ชำระค่าภาษีมียกกำหนด 10 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1106/2520)

(30) โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความกันให้โจทก์มีสิทธิเก็บกินในที่ดินของจำเลย สิทธิเรียกร้องอันตั้งหลักฐานขึ้นโดยสัญญาประนีประนอมยอมความเช่นนี้มีกำหนดอายุความ 10 ปี ตามมาตรา 168 (คำพิพากษาฎีกาที่ 679/2514 ประชุมใหญ่)

การทราบกำหนดอายุความตามมาตรา 164-168 ก็เพื่อประโยชน์ในการใช้สิทธิเรียกร้อง แต่การที่จะใช้สิทธิเรียกร้องนั้นจำต้องศึกษาหลักการเริ่มนับอายุความด้วย

หัวข้อที่ 2 การเริ่มนับอายุความ (มาตรา 169-171)

กฎหมายบัญญัติหลักทั่วไปเกี่ยวกับการเริ่มนับอายุความไว้ในมาตรา 169, 170 และ 171

ใช้บังคับกับอายุความทุกชนิดเว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติการเริ่มนับอายุความอื่นไว้โดยเฉพาะ เช่น อายุความฟ้องคดีลางมิควรได้ตามมาตรา 419 กำหนดให้นับตั้งแต่เวลาที่ผู้เสียหายรู้ว่าตนมีสิทธิเรียกคืนหรือนับแต่เวลาสิทธินั้นได้มีขึ้น (นอกจากนี้ขอให้ดูมาตรา 467, 474, 563, 671, 1529 และ 1754)

หลักทั่วไปเกี่ยวกับการเริ่มนับอายุความ แยกพิจารณาเป็น 3 กรณีคือ

(1) การเริ่มนับอายุความ สำหรับสิทธิเรียกร้องทั่วไป (มาตรา 169)

(2) การเริ่มนับอายุความ สำหรับสิทธิเรียกร้องที่จะต้องมีการบอกกล่าวให้ชำระหนี้ก่อน (มาตรา 170)

(3) การเริ่มนับอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้น โดยการที่เจ้าหน้าที่ใช้สิทธิบอกกล่าว (มาตรา 171)

ข้อสังเกต

(1) อายุความฟ้องร้องบังคับตามสิทธิเรียกร้อง เป็นระยะเวลาอย่างหนึ่งจึงต้องอยู่ในบังคับของบทบัญญัติว่าด้วยระยะเวลาด้วย เช่น มาตรา 158-162 (คือ ห้ามมิให้นับวันแรกแห่งอายุความนั้นรวมคำนวณเข้าด้วย ตามมาตรา 158 จึงต้องเริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้น และถ้าวันสุดท้ายแห่งอายุความเป็นวันหยุด ก็ให้นับวันเริ่มทำงานใหม่เข้าด้วย ตามมาตรา 161)

(2) วิธีกำหนดเวลาที่เริ่มนับอายุความนั้น ถ้ารู้ถึงสิทธิแล้วไม่ใช่ กฎหมายมักจะให้มีอายุความสั้นเข้า แต่ถ้าไม่รู้ถึงสิทธิ อายุความมีกำหนดยาวกว่า⁽¹⁾

เช่น โมฆียกรรม หากรู้พอที่จะให้สัตยาบันกันได้เมื่อไร ต้องบอกกล่าวเสียภายใน 1 ปี นับแต่เวลานั้นเป็นต้นไป ถ้าไม่รู้ก็บอกกล่าวได้ไม่เกินกว่า 10 ปี นับแต่วันทำนิติกรรม (มาตรา 143) (คำพิพากษาฎีกาที่ 206/2483, 209/2500, 752/2502)

1. การเริ่มนับอายุความ สำหรับสิทธิเรียกร้องทั่วไป

มาตรา 169 “อันอายุความนั้น ท่านให้นับเริ่มแต่ขณะที่จะอาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป ถ้าเป็นสิทธิเรียกร้องเพื่อให้คงเว้นการอย่างใดอย่างหนึ่ง ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่เวลาแรกที่ละเมิดสิทธินั้นเป็นต้นไป”

มาตรา 169 หลัก แยกได้เป็น 2 กรณีคือ

1) ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่ขณะแรกที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้ (ขณะก่อนหรือก่อนนิติกรรม)

(1) น.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช. เรื่องเดียวกัน. หน้า 328.

2) สำหรับสิทธิเรียกร้องเพื่อให้งดเว้นกระทำการ ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่เวลาแรกที่ละเมิดสิทธิหรือฝ่าฝืนข้อห้าม

การเริ่มนับอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องทั่วไป มี 2 กรณีคือ

1) กรณีเป็นสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่ขณะแรกที่อาจบังคับสิทธิเรียกร้องได้เป็นต้นไป กล่าวคือ

- ถ้าสิทธิเรียกร้องเกิดจากนิติกรรมซึ่งมีกำหนดเวลาชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้ตั้งแต่วันครบกำหนดเวลาชำระหนี้ อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่วันรุ่งขึ้นจากวันที่ครบกำหนดชำระหนี้

เช่น ก. กู้เงิน ข. จำนวน 12,000 บาท กำหนดใช้คืนภายใน 3 เดือนนับแต่วันทำสัญญาอายุความฟ้องร้องของ ข. จะเริ่มนับตั้งแต่วันรุ่งขึ้นจากวันที่ครบกำหนด 3 เดือน (มาตรา 158, 169)

- ถ้าสิทธิเรียกร้องเกิดจากนิติกรรมซึ่งไม่มีกำหนดเวลาชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้โดยพลัน (ตั้งแต่วันทำนิติกรรมนั้น)

ตัวอย่าง

(1) การฝากเงินโดยไม่มีกำหนดเวลาเรียกคืน อายุความนับแต่วันฝาก (คำพิพากษาฎีกาที่ 942/2473)

(2) ฝากทรัพย์โดยไม่มีกำหนดเวลาคืน อายุความฟ้องเรียกคืนทรัพย์ที่ฝาก ให้นับแต่วันที่ฝากทรัพย์นั้น ไม่ใช่วันที่ผู้ฝากทวงถามแล้วผู้รับฝากปฏิเสธ (คำพิพากษาฎีกาที่ 350/2476)

- ถ้าสิทธิเรียกร้องเกิดขึ้นในกรณีอื่น ๆ มิใช่เกิดจากนิติกรรม เจ้าหนี้สามารถบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้ตั้งแต่เมื่อใด อายุความก็เริ่มต้นนับตั้งแต่นั้น ซึ่งต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไป โดยถือเอาเวลาที่เกิดสิทธิเรียกร้องอาจบังคับกันได้เป็นใหญ่

เช่น โจทก์ฟ้องเรียกภาษีที่ดินจากรัฐบาล เพราะเจ้าพนักงานประเมินภาษีผิด อายุความเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่โจทก์ทราบว่าจะไม่ต้องเสียภาษีที่ประเมินผิด (คำพิพากษาฎีกาที่ 731/2480)

ข้อสังเกต การที่ให้นับอายุความ ก็เพื่อตัดสิทธิฟ้องร้องของผู้ที่ละเลยไม่ใช้สิทธิ สิทธิมีขึ้นอาจบังคับได้เมื่อไร ควรใช้เสียแต่เมื่อนั้น เมื่อไม่ใช้จึงต้องเริ่มนับอายุความแต่ขณะที่อาจบังคับตามสิทธินั้นได้เป็นต้นไป⁽¹⁾

(1) เรื่องคล้ายกัน, หน้า 328.

2) กรณีเป็นสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนึ่งวันการอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่เวลาแรกที่ลูกหนึ่งละเมิดสิทธินั้น เป็นต้นไป (ตั้งแต่เวลาแรกที่ลูกหนึ่งฝ่าฝืนข้อสัญญา)

เช่น ก. เป็นลูกจ้างเรียนซ่อมเครื่องยนต์กับ ข. เมื่อเรียนจบ ก. ได้ทำสัญญากับ ข.ว่าจะไม่ตั้งร้านซ่อมเครื่องยนต์ในเขตรัศมี 1 กิโลเมตรจากร้าน ข. ต่อมา ก. ผิดสัญญาโดยไปตั้งร้านซ่อมเครื่องยนต์ในเขตรัศมี 1 กิโลเมตร ดังนี้ อายุความที่ ข. จะฟ้องบังคับให้ ก. ปฏิบัติตามสัญญา เริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ ก. ตั้งร้านซ่อมเครื่องยนต์ อันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามที่ตกลงกันไว้ในสัญญา

ข้อสังเกต กรณี 2) นี้เป็นเรื่องฝ่าฝืนข้อห้ามผิดสัญญา มิใช่กรณีกระทำละเมิดตามมาตรา 420-452 เพราะกฎหมายได้บัญญัติการเริ่มต้นนับอายุความไว้แล้วในมาตรา 448 โดยให้นับอายุความตั้งแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวผู้ที่จะพึงใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือตั้งแต่วันทำละเมิดอันเป็นวันที่อาจบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้ ต้องฟ้องร้องภายในกำหนด 1 ปี (มาตรา 448)

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับการเริ่มนับอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องทั่วไป⁽¹⁾

(1) การฟ้องเรียกทรัพย์สินที่จำนำคืน เริ่มนับอายุความตั้งแต่วันที่จำนำขอชำระหนี้ ถ้ายังไม่ขอชำระหนี้ ก็ยังไม่เริ่มนับอายุความ (คำพิพากษาฎีกาที่ 602/2490 ประชุมใหญ่)

(2) สัญญาซื้อขายระบุว่า จะชำระราคาและโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้เมื่อโอนพ้นจากการอายัด สิทธิเรียกร้องตามสัญญาซื้อขายเริ่มนับอายุความตั้งแต่เมื่อมีการเพิกถอนการอายัด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1528/2511)

(3) สัญญาจ้างว่าความระบุว่า จะให้ค่าจ้างเมื่อคดีถึงที่สุด สิทธิเรียกร้องค่าจ้างว่าความจึงเริ่มนับอายุความเมื่อคดีถึงที่สุด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1838/2514)

(4) กู้เงินมีกำหนดใช้เงินคืนภายใน 1 ปี ชำระดอกเบี้ยเป็นรายเดือน มีข้อสัญญาว่าถ้าผิดสัญญาข้อหนึ่งข้อใดให้ฟ้องเรียกต้นเงินดอกเบี้ยได้ทันที เมื่อผู้กู้ไม่ชำระดอกเบี้ย ถือว่าผิดนัดตั้งแต่สิ้นเดือนแรก อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันนั้น มิใช่ นับแต่วันที่ครบกำหนด 1 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2857/2519)

(5) จำเลยว่าจ้างโจทก์เป็นทนายความ แล้วขอถอนทนายซึ่งมีผลเป็นการบอกเลิกสัญญา คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม จำเลยต้องใช้ค่าจ้างตามควรค่าแห่งการงานของโจทก์

(1) สักดิ์ สนองชาติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 63-64

สิทธิเรียกร้องค่าจ้างของโจทก์ย่อมเกิดขึ้นนับแต่วันที่จำเลยบอกเลิกสัญญา อายุความจึงต้องเริ่มนับแต่วันนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1429/2521)

2. การเริ่มนับอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องที่จะต้องมีการบอกกล่าวให้ชำระหนี้ก่อน มาตรา 170 “ถ้าเจ้าหนี้อยู่ในฐานะที่จะทวงถามให้ชำระหนี้มิได้จนกว่าจะได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้ก่อน ไซ้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่เวลาแรกที่จะอาจส่งคำบอกกล่าวได้

ถ้าลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้จนกว่าระยะเวลาอันหนึ่งอันใดจะได้ล่วงพ้นไปแล้วนับแต่เวลาที่ได้ออกกล่าวนั้น ไซ้ ท่านยังมีให้เริ่มนับอายุความจนกว่าระยะเวลาอันนั้นจะได้สิ้นไปแล้ว”

หลัก มาตรา 170 วรรคแรก ถ้าเจ้าหนี้ตกอยู่ในฐานะที่จะทวงถามให้ชำระหนี้มิได้ จนกว่าจะได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้ก่อน ให้เริ่มนับอายุความแต่เวลาแรกที่จะอาจส่งคำบอกกล่าวได้

วรรค 2 ถ้าลูกหนี้ยังมีได้ชำระหนี้ จนกว่าระยะเวลาอันหนึ่งอันใดจะได้ล่วงพ้นไปแล้วนับแต่เวลาที่ได้ออกกล่าว ต้องรอให้สิ้นระยะเวลานั้นแล้วจึงเริ่มนับอายุความตั้งแต่นั้น

ตัวอย่าง วรรคแรก

(1) ก. ฝากเงินไว้กับ ข. 5,000 บาท โดยมีข้อตกลงกันว่าต้องครบ 1 ปีเสียก่อน ก. จึงจะมีสิทธิทวงถามให้ ข. คืนเงินนี้ได้ เช่นนี้ อายุความจะเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่ครบกำหนด 1 ปี ซึ่งเป็นเวลาแรกที่ ก. อาจส่งคำบอกกล่าวให้ ข. คืนเงินได้

(2) ก. กู้เงิน ข. ไปโดยไม่มีกำหนดเวลาใช้เงินคืน แต่มีข้อตกลงในสัญญาว่า หาก ข. จะเรียกให้ใช้เงินคืนเมื่อใดต้องบอกกล่าวล่วงหน้าให้ ก. ทราบก่อน ดังนี้ อายุความจะเริ่มตั้งแต่วันที่ ข. อาจส่งคำบอกกล่าวได้ นั่นคือวันที่กู้เงินนั่นเอง

(3) ก. กู้เงิน ข. ไปโดยมีกำหนดเวลาใช้เงินคืนภายใน 6 เดือน แต่มีข้อตกลงในสัญญาว่าหากครบ 6 เดือนแล้ว ข. ยากได้เงินคืนเมื่อใดก็ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าให้ ก. ทราบก่อน ดังนี้ อายุความเริ่มต้นนับตั้งแต่วันที่กู้เงินไปครบกำหนด 6 เดือน ซึ่งนับว่าเป็นเวลาแรกที่อาจส่งคำบอกกล่าวได้

ตัวอย่าง วรรค 2 ก. ทำสัญญากู้เงิน ข. 5,000 บาท โดยตกลงกันว่าถ้า ข. ต้องการให้ ก. ชำระหนี้เมื่อใด ข. จะต้องบอกกล่าวให้ ก. ทราบล่วงหน้า 1 เดือน เช่นนี้ อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ครบกำหนด 1 เดือน นับแต่วันที่ ข. บอกกล่าวให้ ก. ชำระหนี้

ข้อสังเกต มาตรา 169 และ 170

(1) อายุความตามมาตรา 170 เริ่มนับตั้งแต่วันที่อาจส่งคำบอกกล่าว (วรรคแรก)

หรือเมื่อสิ้นระยะเวลานับแต่เวลาที่ได้ออกกล่าว (วรรคสอง) มิใช่ นับแต่ขณะแรกที่อาจจะบังคับสิทธิเรียกร้องได้ตามมาตรา 169

(2) ถ้าตามสัญญาหรือตามกฎหมาย เจ้าหนี้ไม่มีหน้าที่ต้องบอกกล่าว เจ้าหนี้นอมนั้นมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ทันทีตามมาตรา 169 แต่ถ้าเจ้าหนี้มีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญา ในการที่จะต้องบอกกล่าวแก่ลูกหนี้ก่อนแล้ว การเริ่มนับอายุความต้องบังคับตามมาตรา 170

3. การเริ่มนับอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องที่เกิดขึ้นโดยการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิบอกกล่าว
มาตรา 171 “ถ้าสิทธิเรียกร้องจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่ออาศัยการที่เจ้าหนี้ใช้สิทธิบอกกล่าวอย่างใดอย่างหนึ่งไว้ ท่านให้นับอายุความเริ่มแต่ขณะแรกที่เจ้าหนี้อาจบอกกล่าวได้”

มาตรา 171 หลัก สิทธิเรียกร้องเกิดจากการบอกกล่าว ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่ขณะแรกที่อาจบอกกล่าวได้ (คือ ตั้งแต่เวลาก่อนโมฆียกรรมนั้น)

เช่น ก. ใช้กลฉ้อฉลหลอกลวง ข. โดยเอาแหวนเพชรเทียมมาหลอกขายให้ ข. ในราคา 5,000 บาท ต่อมา ข. ทราบความจริง จึงบอกกล่าวโมฆียกรรม ทำให้ ข. มีสิทธิเรียกร้องเงิน 5,000 บาทคืนจาก ก. ได้ (มาตรา 137, 138 วรรค 3) ซึ่งสิทธิเรียกร้องเงินของ ข. นี้ ให้เริ่มนับอายุความตั้งแต่ขณะแรกที่ ข. อาจบอกกล่าวโมฆียกรรมนั้นได้ กล่าวคือ เริ่มนับอายุความตั้งแต่เวลาที่ก่อนโมฆียกรรมขึ้น

ข้อสังเกต มาตรา 171

(1) การบอกกล่าวในที่นี้หมายถึง “การบอกกล่าวโมฆียกรรม” ซึ่งก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องแก่คู่กรณีในการที่จะได้กลับคืนสู่ฐานะเดิม (มาตรา 138)

(2) การบอกกล่าวโมฆียกรรม ต้องกระทำภายใน 1 ปีและหรือ 10 ปี ตามมาตรา 143 แต่การเริ่มนับอายุความสำหรับสิทธิเรียกร้องในการกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังกล่าวใน (1) ต้องเริ่มนับตั้งแต่ขณะแรกที่อาจบอกกล่าวได้ซึ่งก็คือขณะแรกที่ทำโมฆียกรรมนั่นเอง

หัวข้อที่ 3 อายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 172-174, 177, 179, 181)

อายุความเมื่อมีการเริ่มนับแล้ว อายุความจะถูกนับต่อไปจนครบกำหนดตามที่กฎหมายบัญญัติ เจ้าหนี้ไม่มีสิทธิเรียกร้องเพราะต้องห้ามมิให้ฟ้องร้อง แต่บางกรณีมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นก่อนครบกำหนด อาจเกิดจากการกระทำของลูกหนี้หรือเจ้าหนี้ก็ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

ไว้ เป็นผลให้อายุความสะดุดหยุดลง กล่าวคืออายุความจะหยุดนับเพียงนั้น ตัดทิ้งไปได้ และเมื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นสิ้นสุดลงเมื่อใด อายุความก็จะเริ่มนับต่อไปใหม่ตามกำหนดเท่าอายุความเดิม

กล่าวโดยสรุป อายุความสะดุดหยุดลง = อายุความที่ล่วงพ้นมา ไม่นับเข้าในอายุความ แต่ให้เริ่มนับใหม่ (มาตรา 181)

อายุความสะดุดหยุดลงนั้นแยกพิจารณาเป็น 3 ส่วน คือ.-

- 1) เหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 172, 173)
- 2) ผลตามกฎหมายในเมื่ออายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 181)
- 3) กรณีไม่นับว่าเป็นเหตุให้อายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 174, 177, 179)

1. เหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 172, 173)

มี 2 กรณี คือ 1) ลูกหนี้รับสภาพต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง (มาตรา 172)

2) เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้อง (มาตรา 173)

1) ลูกหนี้รับสภาพต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง (อายุความสะดุดหยุดลงโดยการกระทำของลูกหนี้)

มาตรา 172 “ถ้าลูกหนี้รับสภาพต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้องด้วยทำหนังสือรับสภาพให้ก็ตาม ด้วยใช้เงินให้บางส่วน ด้วยส่งดอกเบี้ยหรือด้วยให้ประกันก็ตาม หรือทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันปราศจากเคลือบคลุมสงสัยตระหนักเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องนั้นก็ตาม ท่านว่าอายุความย่อมสะดุดหยุดลง”

มาตรา 172 หลัก อายุความสะดุดหยุดลง เพราะลูกหนี้กระทำต่อเจ้าหนี้ (หรือตัวแทน) อาจกระทำได้โดย

- (1) เป็นหนังสือรับสภาพหนี้
- (2) การกระทำ เช่น ใช้เงินบางส่วน หรือส่งดอกเบี้ยหรือให้ประกัน หรือ
- (3) การกระทำอื่น ๆ โดยปราศจากความสงสัยว่าได้ยอมรับสภาพหนี้

ข้อสังเกต

(1) ลูกหนี้รับว่าเป็นหนี้อยู่จริง แต่ต่อสู้ว่าหนี้ขาดอายุความแล้ว ไม่เป็นการรับสภาพหนี้ เพราะลูกหนี้มิได้มีเจตนาที่จะใช้หนี้นั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 790/2504 ประชุมใหญ่)

(2) การรับสภาพหนี้ตามมาตรา 172 เป็นการรับรองหนี้เท่านั้นเอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1896/2493, 862/2496, 1218/2501)

(3) การรับสภาพหนี้มิใช่เป็นการก่อสิทธิเรียกร้องขึ้นใหม่ ถ้าไม่มีมูลหนี้ต่อกันก็ย่อมจะมีการรับสภาพหนี้ไม่ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 484/2516)

(4) บุคคลผู้รับสภาพหนี้ จะเป็นตัวลูกหนี้เองหรือผู้แทนของลูกหนี้รับสภาพต่อเจ้าหนี้ หรือผู้แทนของเจ้าหนี้ก็ได้

(5) การรับสภาพหนี้ นั้น เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวเพราะเกิดจากการแสดงเจตนาของลูกหนี้ฝ่ายเดียวซึ่งต้องทำภายในกำหนดอายุความแห่งมูลหนี้ นั้น ๆ ด้วย

(6) การรับสภาพหนี้ต้องกระทำภายในกำหนดอายุความ ถ้าพ้นกำหนดอายุความไปแล้ว ย่อมไม่มีอะไรที่จะสะดุดหยุดลง (คำพิพากษาฎีกาที่ 756/2510)

(7) กรณีทำหนังสือรับสภาพหนี้ ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือสัญญาแก่กัน อาจเขียน โอ.โอ.ยู. (I.O.U.) ให้ไว้ หรือข้อความอื่นใดที่เขียนไว้ อ่านพอเข้าใจได้ว่าลูกหนี้ยอมรับว่าเป็นหนี้ก็ใช้ได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 948/2495, 933/2497)

(8) การรับสภาพหนี้ตามมาตรา 172 จะมีได้ในระหว่างที่อายุความยังไม่ครบกำหนดบริบูรณ์ เพราะเมื่ออายุความครบบริบูรณ์แล้ว แม้มีการรับสภาพหนี้ในภายหลัง ลูกหนี้อาจบอกปิดได้ตามมาตรา 188 หรืออาจถือว่าลูกหนี้ได้ละประโยชน์แห่งอายุความนั้นตามมาตรา 192 ก็ได้

- ลูกหนี้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ หมายความว่าลูกหนี้ได้ทำหนังสือให้ไว้ต่อเจ้าหนี้ยอมรับรองว่าเป็นหนี้อยู่จริง ทั้งมีข้อความบ่งชัดพอสมควรว่าเป็นหนี้เจ้าหนี้

ตัวอย่าง

(1) ลูกหนี้มีหนังสือตอบเจ้าหนี้ ระบุว่าขอตรวจให้แน่นอนก่อน ถ้าเป็นหนี้จริงก็จะชำระให้ ดังนี้ ถือว่าเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 772/2505)

(2) ลูกหนี้มีหนังสือถึงเจ้าหนี้ ระบุว่าชำระหนี้ให้ภายในกำหนด 1 เดือน เป็นหนังสือรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1133/2510)

(3) ลูกหนี้มีหนังสือถึงเจ้าหนี้ยอมรับว่าเป็นหนี้ แต่มีข้อโต้แย้งในจำนวนเงินซึ่งคิดไม่ตรงกัน เป็นหนังสือรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 293-294/2511 ประชุมใหญ่)

(4) จำเลยทำสัญญากับโจทก์ ตกลงยอมผ่อนชำระสินจ้างที่ค้างชำระให้แก่โจทก์เป็นงวด ๆ นั้น เป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 853/2512)

(5) ก. กู้เงิน ข. 50,000 บาท อายุความใกล้จะครบ 10 ปี ก. ได้มีจดหมายถึง ข. ยอมรับ

ว่า ก. เป็นหนี้ ข. จริง เช่นนี้ ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงในขณะนั้น และเริ่มต้นนับอายุความ 10 ปี ใหม่ตั้งแต่วันนั้น

(6) ผู้แทนบริษัทบันทึกให้เจ้าหน้าที่กลับมาเก็บเงินใหม่เพราะบริษัทยังไม่ส่งเงินมาให้ เป็น การยอมรับว่าบริษัทเป็นหนี้อยู่จริง เป็นการรับสภาพหนี้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 172 อายุความสะดุด หยุดลง และนับใหม่ตั้งแต่วันนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 446/2523)

อนึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้จะได้รับใช้เงินเป็นคราว ๆ (เป็นงวด) ตามมูลแห่งหนี้ มีสิทธิที่จะให้ลูกหนี้ ทำหนังสือรับสภาพหนี้ให้เจ้าหน้าที่ยึดไว้ในเวลาใดเวลาหนึ่งก่อนอายุความครบบริบูรณ์ เพื่อเป็น หลักฐานว่าอายุความสะดุดหยุดลง (มาตรา 180) หากลูกหนี้ยินยอมทำตามนั้นแล้ว อายุความ ย่อมสะดุดหยุดลง แล้วเริ่มนับใหม่ตามมาตรา 172, 181, 166

ลูกหนี้ใช้เงินบางส่วน

ตัวอย่าง

(1) ก. กู้เงิน ข. 50,000 บาท อายุความผ่านไปได้ 5 ปี ก. ได้นำเงินมาใช้คืนแก่ ข. 25,000 บาท เช่นนี้ ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงตั้งแต่วันใช้เงินบางส่วนนั้น

(2) ผู้รับอวัลต์ตัวสัญญาใช้เงินรับสภาพหนี้ โดยใช้เงินแก่ผู้ทรงบางส่วนด้วยการออก เช็ค อายุความสะดุดหยุดลง และตั้งต้นนับใหม่ตั้งแต่วันที่หยุดนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 422/2521)

· ลูกหนี้ส่งดอกเบี้ยหรือให้ประกัน

เช่น ก. กู้เงิน ข. 50,000 บาท อายุความผ่านไปได้ 9 ปี 6 เดือน ก. ได้นำดอกเบี้ยเงินกู้ นั้นชำระแก่ ข. ทั้งหมด หรือแม้บางส่วน หรือ ก. พา ก. มาเป็นผู้ค้ำประกันสัญญากู้เงินดังกล่าว เช่นนี้มีผลทำให้อายุความสะดุดหยุดลง

· ลูกหนี้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดโดยปราศจากความสงสัยว่าได้ยอมรับสภาพหนี้ หมายถึง การรับสภาพหนี้โดยปริยายคล้ายกับการใช้เงินบางส่วน หรือส่งดอกเบี้ยหรือให้ประกัน แก่เจ้าหนี้ แต่ข้อความนี้มีความหมายกว้างต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นราย ๆ ไป ข้อสำคัญ จะต้องตระหนักเป็นปริยายได้โดยปราศจากเคลือบคลุมสงสัยว่ายอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้อง

ตัวอย่าง

(1) จำเลยซึ่งเป็นผู้รับมรดกพูดว่าจะโอนหรือให้ตามสัญญาซื้อขาย และจำเลยยังได้ยินยอม ให้โจทก์ครอบครองเรือนพิพาทอีก วินิจฉัยว่าเป็นการรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องต่อโจทก์ผู้เป็น เจ้าหนี้ตามมาตรา 172 (คำพิพากษาฎีกาที่ 520/2494)

(2) เจ้าของที่ดินยอมให้ผู้เป็นคู่สัญญาเข้าใช้สิทธิเก็บกินในที่ดินของตนตามสัญญา ถือว่าลูกหนี้ได้กระทำการอันปราศจากเคลือบคลุมสงสัย ภาระหนักเป็นปริยายว่า ยอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 679/2514 ประชุมใหญ่)

(3) จำเลย (ลูกหนี้) สลักหลังเช็คให้โจทก์ (เจ้าหนี้) เพื่อชำระค่าซื้อเชื้อ ถือว่าได้กระทำการอันปราศจากความสงสัยว่า ได้ยอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องของโจทก์แล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 821/2514 ประชุมใหญ่)

(4) ก. เป็นลูกหนี้เงินกู้ ข. อยู่ 10,000 บาท ต่อมา ข. ซื้อของเชื่อจาก ก. เป็นลูกหนี้ ก. อยู่ 5,000 บาท ก. ได้แสดงเจตนาหักกลบลบหนี้กับ ข. ดังนี้ได้ชื่อว่า ก. ได้ทำการอันปราศจากเคลือบคลุมสงสัยภาระหนักเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพหนี้แล้ว

ข้อสังเกต การที่ลูกหนี้รับรองด้วยวาจาว่าจะชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ ยังถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำอันปราศจากเคลือบคลุมสงสัยภาระหนักเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 717/2497) ทั้งนี้เพราะถ้าถือว่าการรับสภาพหนี้อาจทำได้ด้วยวาจาแล้ว ย่อมไม่มีประโยชน์อย่างใดที่มาตรา 172 จะบัญญัติว่า ลูกหนี้อาจรับสภาพหนี้ด้วยการทำเป็นหนังสือ⁽¹⁾

คำพิพากษาฎีกาเกี่ยวกับอายุความสะดุดหยุดลงโดยการกระทำของลูกหนี้⁽²⁾

(1) การรับสภาพหนี้ไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือเสมอไป ผู้ตายทำสัญญาขายเรือนให้โจทก์ ต่อมาผู้ตายถึงแก่ความตาย จำเลยเป็นผู้รับมรดกยอมรับว่าจะโอนเรือนให้โจทก์ตามสัญญาซื้อขายโดยวาจา และยินยอมให้โจทก์ครอบครองเรือนนั้น ถือว่าเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 520/2494)

(2) มารดาทำสัญญาจะขายที่ดินให้โจทก์ เมื่อมารดาถึงแก่ความตาย จำเลยซึ่งเป็นทายาทได้ไปขอรับเงินค่าที่ดินเพิ่มเติมจากโจทก์ และรับว่าจะปฏิบัติตามสัญญาจะซื้อขายที่ดินนั้น ถือว่าเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1192/2495)

(3) เจ้าหนี้ส่งรายการหนี้ที่ค้างชำระไปยังลูกหนี้ ลูกหนี้บันทึกว่าจะบอกกับคนภายนอกให้จัดการชำระให้ ถือว่าเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 933/2497)

(1) เรื่องเดียวกัน, หน้า 71.

(2) เรื่องเดียวกัน, หน้า 72-75.

(4) การรับสภาพหนี้ตามมาตรา 172 ต้องกระทำต่อเจ้าหนี้ และมีเจตนาจะใช้หนี้นั้น โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ การรับว่าเป็นหนี้แต่ต่อสู้ว่าหนี้ขาดอายุความแล้ว ไม่เป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 790/2504 ประชุมใหญ่)

(5) การรับสภาพหนี้นั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นหนี้ที่ไม่มีหลักฐาน แม้หนี้ที่มีหลักฐานสัญญา กู้ยืมอยู่แล้วก็มีการรับสภาพหนี้กันได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 873/2508)

(6) ลูกหนี้มีหนังสือถึงเจ้าหนี้ว่า “เพราะฉะนั้น เพื่อความสะดวกและถูกต้องในการชำระต้นเงินและดอกเบี้ยคืนคุณ ซึ่งบัดนี้ผมได้เตรียมไว้แล้วตามสมควร ผมขอเชิญคุณไปพบเพื่อคิดบัญชีเงินกู้ดังกล่าวให้ทราบจำนวนแน่นอน” และฉบับต่อมามีว่า “ขอให้คุณคิดดอกเบี้ยเสียใหม่เป็นร้อยละสองตามข้อตกลงเดิมที่แล้วมา ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อผมจะได้จัดการชำระหนี้ของคุณให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็วที่สุด” ย่อมเป็นการรับสภาพหนี้ เพราะเป็นการยอมรับว่าเป็นหนี้อยู่จริง แม้จะมีข้อโต้แย้งในจำนวนเงินที่คิดไม่ตรงกันก็ตาม (คำพิพากษาฎีกาที่ 293-294/2511 ประชุมใหญ่)

(7) การรับสภาพหนี้นั้นมีผลเพียงทำให้อายุความสะดุดหยุดลง หาเป็นการก่อตั้งสิทธิฟ้องร้องขึ้นใหม่แต่อย่างใดไม่ หากหนี้ซึ่งจะต้องรับผิดชอบได้เกิดขึ้นอยู่แต่เดิม (คำพิพากษาฎีกาที่ 546/2512)

(8) การที่จำเลยทำสัญญากับโจทก์ยอมตกลงจะผ่อนชำระหนี้สินจ้างที่ค้างชำระให้แก่โจทก์เป็นงวด ๆ นั้น ย่อมเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 853/2512 ประชุมใหญ่)

(9) พฤติการณ์ที่จำเลยซึ่งเป็นผู้รับมรดกของผู้ยอมให้โจทก์ผู้ให้กู้ทำนา ถือได้ว่าจำเลยได้ปฏิบัติชำระดอกเบี้ยให้โจทก์ด้วยการให้โจทก์ทำนา ย่อมเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 159/2513 ประชุมใหญ่)

(10) โจทก์ทำสัญญาจะปลูกตึกแถวในที่ดินของ ล.ยกกรรมสิทธิ์ให้ ล.โดยโจทก์มีสิทธิเรียกเงินช่วยค่าปลูกสร้างจากผู้เช่า โจทก์ให้ค่าน้ำดินแก่ ล. ไปแล้ว ต่อมา ล. ยื่นคำขอปลูกสร้างอาคาร เจ้าหนี้ที่ตรวจแล้วสั่งให้ ล. ไปให้ความยินยอมเรื่องขยายถนนเสียก่อน เทศบาลจึงจะอนุญาต แต่ ล. ตายเสียก่อนไปให้ความยินยอม โจทก์ให้คนไปติดต่อกับจำเลยซึ่งเป็นภริยาของ ล. ให้ไปให้ความยินยอมต่อเทศบาล จำเลยขอผิดว่าให้จำเลยเป็นผู้จัดการมรดกเสียก่อนแล้วจะไปให้ความยินยอม หลังจากจำเลยได้รับแต่งตั้งเป็นผู้จัดการมรดกแล้ว ได้ให้บุตรไปเตือนโจทก์ให้ไปปลูกสร้างอาคารตามสัญญา พฤติการณ์ถือได้ว่าจำเลยได้กระทำการอันปราศจาก

เคลือบคลุมสงสัยตระหนักเป็นปริยายว่า ยอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องนั้นแล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 1160/2515) มีข้อที่น่าพิจารณาว่าเพียงแต่กล่าวด้วยวาจาจะเป็นการรับสภาพหนี้ด้วยการกระทำได้อย่างไร

(11) เมื่อจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในกาน้ำตาลที่ขาดไป โจทก์จำเลยจึงไม่มีมูลหนี้ต่อกัน หนังสือรับสภาพหนี้ที่จำเลยทำให้โจทก์ยอมรับผิดในจำนวนน้ำตาลที่ขาดไปไม่มีผลบังคับ (คำพิพากษาฎีกาที่ 484/2516)

(12) จำเลยจ้างให้โจทก์โฆษณาภาพยนตร์ ต่อมาจำเลยทำใบเบิกเงินให้โจทก์ไปปรับเงินค่าจ้างจากบุคคลที่สาม ถือว่าเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 879/2516)

(13) โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยและเรียกค่าเสียหาย จำเลยได้นำค่าเช่าที่ค้างชำระไปวางศาล โดยยอมรับผิดคดีใช้ให้โจทก์ ถือว่าเป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1371/2516)

(14) โจทก์ขายยางรถแก่จำเลย และมีข้อสัญญาว่าจำเลยส่งยางชำรุดไปคืนได้ภายใน 2 ปี โจทก์คิดลดราคาให้ตามส่วน และสภาพของยางได้หักกรากายางที่ซื้อ การที่จำเลยส่งยางคืนและโจทก์ออกไปสินเชื่อเครดิตโน้ตให้ ไม่ถือว่าจำเลยรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 583/2518)

(15) การรับสภาพหนี้ตามมาตรา 172 ต้องทำก่อนอายุความครบกำหนด (คำพิพากษาฎีกาที่ 642/2518)

(16) ลูกหนี้ทำเอกสารให้เจ้าหนี้ว่า ได้ค้างเงินค่าดอกเบี้ยยอยู่ 60,000 บาท จะผ่อนส่งเดือนละ 10,000 บาทจนครบ หากเดือนใดไม่ชำระยอมให้คิดดอกเบี้ยร้อยละ 1.25 บาทตลอดไป ลงชื่อผู้ให้สัญญาเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ดอกเบียที่ค้าง มีอายุความ 5 ปี (คำพิพากษาฎีกาที่ 2725/2519)

(17) จำเลยตกลงจะโอนตึกแถวพร้อมทั้งที่ดินให้โจทก์แทนเงินค่าจ้างเพราะไม่มีเงินสดและมอบให้บุตรจัดการโอน เป็นการกระทำอันปราศจากเคลือบคลุมสงสัยตระหนักเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพตามสิทธิเรียกร้องนั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 1756/2520)

(18) จำเลยทำหนังสือรับสภาพหนี้เงินกู้และขอผ่อนชำระ ไม่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เพราะไม่มีการเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ลูกหนี้หรือสารสำคัญแห่งหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 8/2522)

(19) การรับสภาพหนี้ต้องกระทำโดยลูกหนี้ก็จริง แต่การผ่อนชำระหนี้ลูกหนี้อาจตั้งตัวแทนให้ชำระแทนได้ น้องชายของลูกหนี้ผ่อนชำระหนี้แทนลูกหนี้หลายครั้งติดต่อกันมา ถือได้ว่าน้องชายเป็นตัวแทนของลูกหนี้โดยปริยาย เป็นการรับสภาพหนี้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2943/2522)